

Nemzeti
Közszolgálati
Egyetem
Rendészettudományi
Kar

Szerkesztette
Fenyvesi Csaba
Herke Csongor
Tremmel Flórián

KRIMINALISZTIKA



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Kriminalisztika

Kriminalisztika

Szerkesztette
Fenyvesi Csaba
Herke Csongor
Tremmel Flórián



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2022

Szerzők

Angyal Miklós (6., 9. fejezet)
Anti Csaba László (10.1–10.3.2., 11., 20. fejezet)
Budaházi Árpád (17.4., 22. fejezet)
Elek Balázs (17.1–17.3., 18. fejezet)
Fejes Attila (12.4. fejezet)
Fenyvesi Csaba (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12. 19., 21., 25. fejezet)
Gárdonyi Gergely (15. fejezet)
Hegyaljai Mátyás (24. fejezet)
Hengl Melinda (7.7. fejezet)
Herke Csongor (5., 11., 23. 24. fejezet)
Horváth Orsolya (12.1., 12.5.3. fejezet)
Kármán Gabriella (11. fejezet)
Kovács Gábor (5., 14.1–14.5., 14.7.2–14.7.3. fejezet)
Kovács Lajos (16.1– 16.4. fejezet)
Máté István Zsolt (12.5.1– 12.5.2. fejezet)
Mészáros Bence (13. fejezet)
Nagy Zoltán (12.5.1– 12.5.2. fejezet)
Nogel Mónika (14.6–14.7.1. fejezet)
Orbán József (14.8. fejezet)
Pádár Zsolt (5. fejezet)
Pásztor Attila (16.5. fejezet)
Petrétei Dávid (2., 3., 4., 12.2–12.3. fejezet)
Tanl László (4.10. fejezet)
Tremmel Flórián (1., 4., 7., 10., 14., 15., 17., 18., 19., 20., 21., 22. fejezet)
Vigh András (7.1. – 7.6., 8. fejezet)

Szakmai lektorok

Prof. Dr. habil. Finszter Géza
Dr. habil. Hautzinger Zoltán

A tankönyv tartalmi ellenőrzésében hatékony segítséget nyújtott a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ.

A kézirat lezárva: 2021. május

Kiadja a Nemzeti Közszerzői Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó

A kiadásért felel: Deli Gergely rektor
Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni

Olvasószerkesztő: Bíró Csilla

Korrektor: Pokorádi Zsófia, Tomka Eszter

Tördelőszerkesztő: Kőrösi László

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-963-531-557-4 (nyomtatott)

ISBN 978-963-531-559-8 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-531-558-1 (ePub)

© A szerkesztők, 2022

© A szerzők, 2022

© A kiadó, 2022

Minden jog védve.

Tartalom

[A kötet szerzői](#)

[Rövidítések](#)

[Előszó](#)

[I. RÉSZ: BEVEZETÉS](#)

[1. fejezet: Kriminálisztikai alapvetések](#)

[1.1. A kriminálisztika fogalma, célja, rendszere, tudományági kapcsolódásai](#)

[1.1.1. A kriminálisztika fogalma, célja](#)

[1.1.2. A kriminálisztika rendszere, belső tagozódása](#)

[1.1.3. A kriminálisztika tudományági kapcsolódásai](#)

[1.1.4. A kriminálisztika közvetett és közvetlen bűnmegelőzési funkciója](#)

[1.2. A kriminálisztika története, mérföldkövei, alapelvei, szakirodalma](#)

[1.2.1. A kriminálisztika története](#)

[1.2.2. A kriminálisztika fejlődésének öt mérföldköve](#)

[1.2.3. A kriminálisztika alapelvei](#)

[1.2.4. A kriminálisztikai elméletek](#)

[1.2.5. A kriminálisztika piramismodellje](#)

[1.2.6. A kriminálisztika szakirodalma](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[2. fejezet: Nyomozás tervezése és szervezése, azonosításelmélet](#)

[2.1. A nyomozás kriminálisztikai fogalma és alapelvei](#)

[2.2. A verziók](#)

[2.3. A verziókkal végzett munka](#)

[2.4. A nyomozás tervezése és szervezése](#)

[2.5. A nyomozási terv és a tervezési segédletek](#)

[2.6. A bűnelemzés](#)

[2.7. A bűnözésföldrajz](#)

[2.8. A kriminálisztikai azonosításelmélet](#)

[2.8.1. A krimináltechnikai azonosítás](#)

[2.8.2. A klasszikus kriminálisztikai azonosítás](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[II. RÉSZ: KRIMINÁLTECHNIKA](#)

[Bevezető gondolatok](#)

[3. fejezet: Nyomtan](#)

[3.1. A nyom fogalma](#)

[3.2. A nyomképződés filozófiai alapjai](#)

[3.3. A nyomkereszteződés](#)

[3.4. A nyomok osztályozása](#)

[3.5. A nyomrögzítés általános kérdései](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[4. fejezet: Emberi, állati, tárgyi nyomok](#)

[4.1. Fedetlen emberi testrészek nyomai](#)

[4.1.1. Fizikai nyomkutató módszerek](#)

[4.1.2. Vegyi nyomkutató módszerek](#)

[4.2. Egyéb felületi nyomok](#)

[4.3. Térfogati nyomok rögzítése](#)

[4.3.1. Térfogati nyomok optikai rögzítése](#)

[4.3.2. Térfogati nyomok megmintázása](#)

[4.4. Fognyomok](#)

[4.5. Vérvnyomok elemzése](#)

[4.6. Tárgytöredékek és rész-egész vizsgálat](#)

[4.7. Eltávolított fémbeütések vizsgálata \(metallográfia\)](#)

[4.8. Roncsolásmentes zárnyitás vizsgálata](#)

[4.9. A tűz nyomai](#)

[4.10. Járművek nyomai és a közlekedési balesetek vizsgálata](#)

[4.10.1. A közlekedési balesetokről általánosságban](#)

[4.10.2. A közlekedési baleset helyszíni szemléje](#)

[4.10.3. A baleset igazságügyi szakértői vizsgálata](#)

[4.10.4. A jármű mint helyszín](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[5. fejezet: Biológiai anyagmaradványok](#)

[5.1. Az anyagmaradvány fogalma, jelentősége, csoportosítása](#)

[5.1.1. Az anyagmaradvány fogalma, jelentősége](#)

[5.1.2. Az anyagmaradványok csoportosítása](#)

[5.2. Biológiai anyagmaradványok](#)

[5.2.1. A biológiai anyagmaradványok vizsgálatát végző szakértők](#)

[5.2.2. A biológiai anyagmaradványok megjelenése, felkutatása](#)

[5.2.3. A biológiai anyagmaradványok rögzítése és biztosítása](#)

[5.2.4. A biológiai anyagmaradványok elővizsgálatai](#)

[5.2.5. Élő és elpusztult egyedek vizsgálata](#)

[5.3. A vér](#)

[5.3.1. A vér felkutatása](#)

[5.3.2. Vérvnyomok morfológiai vizsgálata](#)

[5.3.3. A felkutatott vérfoltok alakjával kapcsolatos elsődleges tájékozódó megállapítások](#)

[5.3.4. A szerológiai vizsgálati módszerek](#)

[5.4. A haj- és szőrszálak](#)

[5.4.1. A haj- és szőrszálak jelentősége, szerkezete](#)

[5.4.2. Hajszálak, szőrszálak felkutatása, rögzítése](#)

[5.4.3. A haj- és szőrszálak vizsgálata](#)

[5.5. A DNS mint nyom és mint anyagmaradvány](#)

[5.5.1. Az örökítőanyag \(DNS, RNS\) vizsgálata](#)

[5.5.2. Az emberi sejtmagi DNS](#)

[5.5.3. Leszármazási markerek](#)

[5.5.4. Egyéb vizsgálati lehetőségek](#)

[5.5.5. A DNS-transzfer és a kontamináció jelentősége](#)
[5.5.6. A forenzikus genetikai vizsgálat szakmai és jogi szabályai](#)

[5.6. Nem emberi biológiai anyagmaradványok vizsgálata](#)

[5.6.1. Nem emberi \(non-human\) minták DNS-vizsgálata](#)

[5.6.2. A vadvilág és bűnözés](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[6. fejezet: Egyéb anyagmaradványok](#)

[6.1. Nem emberi eredetű biológiai anyagmaradványok](#)

[6.1.1. Állati eredetű anyagmaradványok](#)

[6.1.2. Növényi eredetű anyagmaradványok](#)

[6.1.3. Pollenek, spórák, algák, mikrobák](#)

[6.2. A leggyakoribb fizikai-kémiai anyagmaradványok](#)

[6.2.1. Talajmaradványok](#)

[6.2.2. Textilmaradványok](#)

[6.2.3. Festékek](#)

[6.2.4. Fémanyagok](#)

[6.2.5. Üveg eredetű anyagmaradványok](#)

[6.2.6. Műanyagok](#)

[6.2.7. Egyéb fizikai-kémiai anyagmaradványok](#)

[6.2.8. Fizikai-kémiai anyagmaradványok felkutatása és biztosítása](#)

[6.2.9. Fizikai-kémiai anyagmaradványok forenzikus vizsgálata](#)

[6.3. Kábítószer mint anyagmaradványok](#)

[6.3.1. Kábítószer előfordulási formái](#)

[6.3.2. Természetes eredetű kábítószer](#)

[6.3.3. Szintetikus kábítószer](#)

[6.3.4. Dizájn drogok](#)

[6.4. A kábítószer vegyészeti vizsgálata](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[7. fejezet: Igazságügyi kézírásvizsgálat](#)

[7.1. A kézírásvizsgálat lényege \(alapja\)](#)

[7.1.1. A kézírás variabilitása](#)

[7.2. A kézírásvizsgálat tárgya és célja](#)

[7.2.1. A kézírásvizsgálat tárgya](#)

[7.2.2. A kézírásvizsgálat célja](#)

[7.3. Az összehasonlító kézírásvizsgálat módszere és az eredményességét döntően befolyásoló tényezők](#)

[7.3.1. Az összehasonlító kézírásvizsgálat módszerei](#)

[7.3.2. Az összehasonlító kézírásvizsgálat eredményességének feltételei](#)

[7.4. Az összehasonlító anyag](#)

[7.4.1. Az összehasonlító anyag beszerzése](#)

[7.4.2. Az összehasonlító anyag fajtái](#)

[7.5. Az írássajátosságok](#)

[7.5.1. Az írássajátosságok fogalma, csoportosítása](#)

[7.5.2. Az írott beszéd ismérvei](#)

[7.5.3. A szövegelhelyezés szerinti ismérvcsoportok](#)

[7.5.4. A kézírás sajátosságai](#)

[7.6. A kézírás elváltozása és megváltoztatása](#)

[7.6.1. A kézírás elváltozása](#)

[7.6.2. A kézírás megváltoztatása](#)

7.7. A grafokomparáció, a grafoanalízis és a grafolingvisztika fogalma

7.7.1. A három ág összehasonlítása

7.7.2. A három ág összehasonlításának táblázatos összefoglalása

Felhasznált irodalom

Ajánlott irodalom

8. fejezet: Egyéb írásvizsgálatok

8.1. Technikai írásvizsgálatok

8.2. Az iratok és az okmányok kriminalisztikai vizsgálata

8.2.1. Az iratok és az okmányok fogalma, fajtái

8.2.2. Az írat- és okmányhamisítások csoportosítása

8.3. Az okmányok hamisítás elleni védelme

8.4. Nehezen olvasható szövegek tartalmának megállapítása

8.4.1. Nem látható szövegek rekonstruálása, lefedett szövegrészek vizsgálata

8.5. Összetépt iratok helyreállítása

8.6. Elégett, elszenesedett irat tartalmának megállapítása

8.7. Faxkészülékek azonosítása

8.8. Számítógép-nyomtatók, fénymásolók azonosítása

8.9. Iratok korának meghatározása

8.9.1. A kormeghatározás fajtái

8.10. Iratelemek keletkezési sorrendjének vizsgálata

Felhasznált irodalom

Ajánlott irodalom

9. fejezet: Igazságügyi lőfegyvertan, tüzserészet

9.1. A fegyveres elkövetés büntetőjogi és kriminalisztikai megközelítése

9.2. Igazságügyi lőfegyvertan és igazságügyi ballisztika

9.2.1. A fegyverszakértői vizsgálatok alapján megválaszolható kérdések

9.3. A lőfegyver

9.3.1. A lőfegyver fogalma, lőfegyverek csoportosítása

9.3.2. A lőfegyverek alapvető jellemzői

9.3.3. A lőfegyver részei és működése

9.4. A lőszer

9.5. Az alapvető lövési elváltozások

9.5.1. A lövési elváltozások osztályozása

9.5.2. Az alapvető lövési elváltozások fajtái

9.6. A kiegészítő lövési elváltozások

9.7. A lövés távolságának meghatározása

9.7.1. Közeli lövések

9.7.2. Közepes távolságról leadott és távoli lövések

9.8. A lövés irányának meghatározása

9.9. Fegyverszakértői vizsgálatok

9.9.1. Lőpormaradványok és gyúlegymaradványok vizsgálata

9.9.2. Adatbázisok használata

9.10. Tüzserészet a kriminalisztikai gyakorlatban

9.10.1. A robbanóanyagok és robbantószereszek büntetőjogi megközelítése

9.10.2. Robbanóanyagok és robbantószereszek

9.10.3. Robbanóanyag és robbantószer felhasználására szolgáló készülékek

9.10.4. A Készenléti Rendőrség Tüzserész Szolgálat

9.10.5. Tüzserész-tevékenységek a robbantással elkövetett bűncselekmények helyszíni szemlélésén

9.11. Tűzvizsgálat

- [9.11.1. A tűz kialakulása és terjedése](#)
- [9.11.2. A tűzvizsgálat célja és feladata](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[10. fejezet: Személyazonosítás, daktiloszkópia](#)

[10.1. Személyazonosítás](#)

- [10.1.1. A személyazonosítás rendszere napjainkban \(arcrekonstrukció\)](#)

[10.2. Személyleírás](#)

- [10.2.1. A személyleírás és készítésének elméleti alapjai](#)
- [10.2.2. Az ALFONZ Személyleírási Rendszer](#)

[10.3. Bűnügyi személyfénykép](#)

- [10.3.1. Nyilvántartásba vétel érdekében arcképmáskészítés](#)
- [10.3.2. Azonosítás érdekében holttestfényképezés](#)

[10.4. Daktiloszkópia](#)

- [10.4.1. Bevezető gondolatok](#)
- [10.4.2. A daktiloszkópia rövid története](#)
- [10.4.3. A daktiloszkópia alapjai](#)
- [10.4.4. A daktiloszkópiái azonosítás](#)
- [10.4.5. Az AFIS és a nyilvántartások](#)
- [10.4.6. Az ujjnyomatolás](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[11. fejezet: Bűnügyi nyilvántartás](#)

[11.1. A bűnügyi nyilvántartási rendszer](#)

[11.2. A bűnügyi nyilvántartási rendszer felépítése, részei](#)

- [11.2.1. Bűnügyi nyilvántartások](#)
- [11.2.2. A bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartása](#)
- [11.2.3. A személyazonosító adatok és fényképek nyilvántartása](#)
- [11.2.4. Az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartása](#)

[11.3. Bűnüldözési nyilvántartások](#)

- [11.3.1. Elektronikus Modus Operandi Nyilvántartás](#)
- [11.3.2. Minősített adatok nyilvántartása](#)

[11.4. Körözési nyilvántartási rendszer](#)

[11.5. Adatkezelési rendszerek, nyilvántartások, számítógépes kereső-kutató programok](#)

- [11.5.1. Robotzsaru rendszer](#)
- [11.5.2. ALFONZ Személyleírási Rendszer](#)
- [11.5.3. Arcképelemzési nyilvántartás](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[12. fejezet: Sajátos krimináltechnikai eszközök és módszerek](#)

[12.1. Szagazonosítás](#)

[12.2. Csapdák](#)

- [12.2.1. A csapda fogalma](#)
- [12.2.2. A csapda alkalmazása](#)
- [12.2.3. A csapdák korlátai](#)

[12.3. Képrögző és képalkotó technikák](#)

- [12.3.1. A képrögző-képalkotó technikák kialakulása, jellemzői](#)
- [12.3.2. Kriminálisztikai fényképészet](#)

[12.3.3. Különleges fényképezési eljárások](#)

[12.3.4. Fényképezés „nemfényel”](#)

[12.3.5. Hiperspektrális képalkotás](#)

[12.3.6. Távérzékelés](#)

[12.3.7. Háromdimenziós képalkotás](#)

[12.3.8. Mozgóképfelvételek](#)

[12.3.9. Helyszínrajz](#)

[12.4. Hangazonosítás](#)

[12.4.1. A hangszakértői ág megújulása, jelentősége a kriminalisztikában](#)

[12.4.2. A hangtechnikai szakértői tevékenység tárgya, a feladatok típusai](#)

[12.4.3. Hangtechnikai alapfogalmak, zaj- és torzításcsökkentés a hangfelvételeken, a beszédérthetőség javítása](#)

[12.4.4. Beszéd alapján történő személyazonosítás](#)

[12.4.5. Hangfelvételek eredetiségvizsgálata](#)

[12.4.6. Egyéb kriminalisztikai hangtechnikai szakértői feladatok](#)

[12.5. Számítógép, informatika, 3D nyomtatás a bűnüldözésben](#)

[12.5.1. A számítógépes bűncselekmények jellemzői](#)

[12.5.2. Az informatikai környezet bűnügyi nyomai](#)

[12.5.3. 3D nyomtatás és technológia a bűnügyekben](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[13. fejezet: A bűnügyi hírszerzés](#)

[13.1. A bűnügyi hírszerzés fogalma](#)

[13.2. A bűnügyi hírszerzés rendszere](#)

[13.3. Engedélyhez nem kötött eszközök](#)

[13.3.1. Titkosan együttműködő személy igénybevétele](#)

[13.3.2. Puhatólás](#)

[13.3.3. Csapda alkalmazása](#)

[13.3.4. Személy helyettesítése](#)

[13.3.5. Rejtett figyelés](#)

[13.3.6. Dezinformálás](#)

[13.3.7. Elektronikus felderítés](#)

[13.4. Ügyészi engedélyhez kötött eszközök](#)

[13.4.1. Fizetési műveletek megfigyelése](#)

[13.4.2. Büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése](#)

[13.4.3. Hozzájárulással alkalmazott megfigyelés](#)

[13.4.4. Álvásárlás](#)

[13.4.5. Fedett nyomozó alkalmazása](#)

[13.5. Bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök](#)

[13.5.1. Információs rendszer titkos megfigyelése](#)

[13.5.2. Titkos kutatás](#)

[13.5.3. Hely titkos megfigyelése](#)

[13.5.4. Küldemény titkos megismerése](#)

[13.5.5. Lehallgatás](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[14. fejezet: Krimináltechnikai szakértők és szaktanácsadók, Bayes-módszerek](#)

[14.1. A krimináltechnikai szakértők és szaktanácsadók igénybevétele és jogállása](#)

[14.2. A krimináltechnikai szakértő kirendelése](#)

[14.3. Túlbizonyítás](#)

[14.4. A szakértők munkájának egymásra épülése](#)

[14.5. A bűnjelek kezelése: a hitelességi láncolat megőrzése](#)

[14.6. A szakértői vizsgálat lefolytatása](#)

[*14.6.1. A szakértői vizsgálatok csoportosítása*](#)

[*14.6.2. A szakértő által alkalmazott módszer tudományos-szakmai megalapozottsága*](#)

[14.7. A szakvélemény hiteltérdemlősége](#)

[*14.7.1. A szakvélemény hiteltérdemlőségének jogalkalmazói értékelése*](#)

[*14.7.2. Tévedések és hibák a szakértői gyakorlatban*](#)

[*14.7.3. A kognitív torzítás jelensége és veszélyei a szakértői véleményalkotásban*](#)

[14.8. A Bayes-módszerek bűnügyi alkalmazásának alapjai](#)

[*14.8.1. A feltételes valószínűség, a likelihood és az ROC rövid áttekintése*](#)

[*14.8.2. Az egyszerűsített Bayes-tétel*](#)

[*14.8.3. Bayes-háló a valószínűség összetett kezelésében*](#)

[*14.8.4. Bűnmegelőzésért a mesterséges intelligenciától a mélytanulásig*](#)

[*14.8.5. A valószínűségi bizonyítás garanciája – az evidenciárius szakértő*](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

III. RÉSZ: KRIMINÁLTAKTIKA

Bevezető gondolatok

15. fejezet: A szemle

15.1. A szemle fogalma, a helyszín és a szemle fajtái

15.1.1. A szemle fogalma, célja, alapelvei

15.1.2. A helyszín fajtái

15.1.3. A szemle fajtái, rokon jelenségei

15.2. Felkészülés a szemlére

15.2.1. A felkészülés jellege és jelentősége

15.2.2. A helyszín biztosítása

15.2.3. A személyi és tárgyi feltételek biztosítása

15.2.4. Elsődleges intézkedések a szemle megkezdése előtt

15.3. A szemle lefolytatásának taktikai követelményei

15.3.1. A szemle végrehajtásának módszerei

15.3.2. A szemle statikus (összképrögzítő) szakasza

15.3.3. A szemle dinamikus (nyomkutató) szakasza

15.4. A szemle eredményeinek rögzítése

15.4.1. A jegyzőkönyv

15.4.2. A helyszínrajz

15.4.3. A fényképezés, videózás, interaktivitás

15.4.4. Egyéb krimináltechnikai rögzítésmódok

15.5. A szemle eredményeinek értékelése

15.5.1. A szemle eredményeinek jelentősége a felderítésben és a bizonyításban

Felhasznált irodalom

Ajánlott irodalom

16. fejezet: Bűnügyi adatgyűjtés, profilalkotás

16.1. A bűnügyi adatgyűjtés fogalma

16.2. Adatszerzési módszerek

16.3. Klasszikus humán adatgyűjtés

16.4. Technikai (digitális) adatok

16.4.1. Mobiltelefonok és híváslisták

16.4.2. Biztonsági-térfigyelő kamerák

16.4.3. Internet

16.5. Profilalkotás

16.5.1. A profilalkotás meghatározása, célja és alapjai

16.5.2. A profilalkotás kialakulása és a kriminalisztikában elfoglalt helye, szerepe

16.5.3. A profilalkotás és a modus operandi kapcsolata, az elkövetői névjegy

16.5.4. Profilalkotási módszerek és az azzal szemben megjelenő kritikák

Felhasznált irodalom

Ajánlott irodalom

17. fejezet: Kihallgatás (poligráf)

17.1. A kihallgatás fogalma, fajtái, menete

17.1.1. A kihallgatás fogalma

17.1.2. A kihallgatás fajtái

17.1.3. A kihallgatás menete

17.2. Kihallgatás és kriminálpszichológia

17.2.1. A kihallgatás bizonyításelméleti megközelítése, főbb jellemzői

17.2.2. A vallomások lélektana, a kihallgatottak kriminálpszichológiája

- [17.2.3. A vallomás kialakulását befolyásoló tényezők](#)
- [17.3. Kriminálpszichológus igénybevétele a kihallgatás során](#)
- [17.4. Műszeres vallomás-ellenőrzés – poligráfós vizsgálat](#)
 - [17.4.1. A műszeres vallomás-ellenőrzés története](#)
 - [17.4.2. A poligráfós vizsgálat feltételei](#)
 - [17.4.3. A poligráfós vizsgálat lefolytatása](#)
 - [17.4.4. A poligráfós vizsgálat büntetőeljárásbeli jelentősége](#)
 - [17.4.5. A műszeres vallomás-ellenőrzés egyéb lehetőségei](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

- [18. fejezet: Terhelt, tanú, sértett kihallgatása](#)
- [18.1. A terhelti kihallgatás fogalma, főbb jellemzői](#)
- [18.2. Felkészülés a gyanúsított kihallgatására](#)
 - [18.2.1. Az első kihallgatás időzítése](#)
 - [18.2.2. A kihallgatási kérdések összeállítása](#)
- [18.3. A kihallgatás megkezdésének garanciális mozzanatai](#)
- [18.4. Az érdemi kihallgatás részei](#)
 - [18.4.1. Az összefüggő előadás](#)
 - [18.4.2. A kérdések feltevése](#)
 - [18.4.3. A terhelt vallomásának rögzítése és menet közbeni értékelése](#)
- [18.5. Új kihallgatási módok \(PEACE, SUE\)](#)
 - [18.5.1. A PEACE kihallgatási módszer](#)
 - [18.5.2. A SUE kihallgatási módszer](#)
- [18.6. A tanúkihallgatás fogalma, főbb ismérvei](#)
- [18.7. Felkészülés a tanúkihallgatásra](#)
- [18.8. A tanúkihallgatás lefolytatása](#)
 - [18.8.1. A tanú személyiségének megfigyelése](#)
 - [18.8.2. A tanúk vallomását magyarázó forgatókönyv-elmélet](#)
 - [18.8.3. A szuggesztív csökkentése \(kiküszöbölése\)](#)
 - [18.8.4. A hamis tanúvallomás kiszűrése](#)
- [18.9. Speciális tanúkihallgatási módszerek](#)
 - [18.9.1. A kognitív interjú](#)
 - [18.9.2. Önmaga által lefolytatott tanúkérdés \(SAI\)](#)
- [18.10. A sértett kihallgatásának fogalma](#)
- [18.11. A sértett személyiségének jelentősége, vallomásának sajátosságai](#)
- [18.12. A gyermek sértett kihallgatása](#)
- [18.13. A sértettgondozó \(forensic nurse\)](#)
 - [18.13.1. A forensic nursing és a forensic nurse fogalma](#)
 - [18.13.2. A forenzikus gondozó feladata, szerepe](#)
 - [18.13.3. A forenzikus gondozók kriminalisztikai munkája](#)
 - [18.13.4. A forenzikus gondozók fajtái](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

- [19. fejezet: Szembesítés](#)
- [19.1. Mi a szembesítés?](#)
- [19.2. Milyen csoportjai vannak a szembesítésnek?](#)
- [19.3. Hol végezzük a szembesítést?](#)
- [19.4. Mikor végezzük a szembesítést?](#)
- [19.5. Melyek a szembesítési hibák?](#)

[19.6. Hogyan végezzük a szembesítést?](#)

[19.7. Ki vegyen részt a szembesítésen?](#)

[19.8. Miért \(mi okból\) legyen a szembesítés?](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[20. fejezet: Helyszíni kihallgatás](#)

[20.1. A helyszíni kihallgatás fogalma, célja, jelentősége, fajtái](#)

[*20.1.1. A helyszíni kihallgatás fogalma*](#)

[*20.1.2. A helyszíni kihallgatás célja*](#)

[*20.1.3. A helyszíni kihallgatás jelentősége*](#)

[*20.1.4. A helyszíni kihallgatás fajtái, változatai*](#)

[20.2. Felkészülés a helyszíni kihallgatásra](#)

[*20.2.1. Az előzetes kihallgatás*](#)

[*20.2.2. A helyszíni kihallgatás tervezése, szervezése*](#)

[20.3. A helyszíni kihallgatás taktikája](#)

[20.4. A helyszíni kihallgatás rögzítése](#)

[20.5. A helyszíni kihallgatás értékelése](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[21. fejezet: Felismerésre bemutatás](#)

[21.1. A felismerésre bemutatás fogalma, fajtái, jelentősége](#)

[*21.1.1. A felismerésre bemutatás fogalma*](#)

[*21.1.2. A felismerésre bemutatás fajtái*](#)

[*21.1.3. A felismerésre bemutatás jelentősége*](#)

[21.2. Felkészülés a felismertetésre](#)

[21.3. A felismertetés taktikai követelményei](#)

[21.4. A felismertetés értékelése](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[22. fejezet: Bizonyítási kísérlet](#)

[22.1. A bizonyítási kísérlet fogalma, jelentősége, fajtái](#)

[*22.1.1. A bizonyítási kísérlet fogalma*](#)

[*22.1.2. A bizonyítási kísérlet jelentősége*](#)

[*22.1.3. A bizonyítási kísérlet fajtái*](#)

[22.2. Felkészülés a bizonyítási kísérletre](#)

[22.3. A bizonyítási kísérlet taktikája](#)

[*22.3.1. A lehetőleg azonos körülmények biztosítása*](#)

[*22.3.2. A résztvevői kör korlátozása*](#)

[*22.3.3. A bizonyítási kísérlet tagoltsága*](#)

[22.4. A bizonyítási kísérlet rögzítése](#)

[22.5. A bizonyítási kísérlet értékelése](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[23. fejezet: Kényszerintézkedések taktikája](#)

[23.1. A kényszerintézkedések taktikájának időszerúsége](#)

[23.2. A kényszerintézkedések időzítése](#)

[23.3. A kényszerintézkedések halaszthatatlansága és megismételhetetlensége](#)

[23.3.1. A kényszerintézkedések halaszthatatlansága](#)
[23.3.2. A kényszerintézkedések megismételhetetlensége](#)

[23.4. Az egyes kényszerintézkedések taktikája](#)

[23.4.1. Az őrizet](#)

[23.4.2. A letartóztatás](#)

[23.4.3. A bünygyi felügyelet és a távoltartás](#)

[23.4.4. Az előzetes kényszergyógykezelés](#)

[23.4.5. A kutatás](#)

[23.4.6. A motozás](#)

[23.4.7. A lefoglalás](#)

[23.4.8. A zár alá vétel](#)

[23.4.9. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[24. fejezet: Nemzetközi bűnüldözés](#)

[24.1. Nemzetközi bünygyi együttműködés a szervezett bűnözés felderítésére, megelőzésére](#)

[24.1.1. Nemzetközi bünygyi együttműködés – nemzetközi rendőri együttműködés](#)

[24.1.2. Az együttműködési csatorna kiválasztása](#)

[24.2. Nemzetközi bűnüldöző szervezetek](#)

[24.2.1. Interpol](#)

[24.2.2. SELEC](#)

[24.3. EU-ügynökségek](#)

[24.3.1. Europol](#)

[24.3.2. Cepol](#)

[24.3.3. Frontex](#)

[24.3.4. Eurojust](#)

[24.4. A Schengeni Információs Rendszer \(SIS II\) és a SIRENE-irodák](#)

[24.5. NEBEK](#)

[24.6. COSI](#)

[24.6.1. Koordinációs mechanizmus](#)

[24.7. Egyéb szervezetek](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[25. fejezet: Összefoglalás helyett](#)

[25.1. A leggyakoribb kriminalisztikai hibák és lehetséges következményeik](#)

[25.1.1. A kriminalisztikai hibák csoportosítása 581](#)

[25.1.2. A főbb kriminalisztikai hibák és megelőzési lehetőségeik](#)

[25.2. A kriminalisztika 21. századi tendenciái](#)

[25.3. A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei](#)

[25.3.1. Az emberi szag feltérképezése](#)

[25.3.2. Poligráf helyett monoscanner \(agyolvasó\)](#)

[25.3.3. Egyéb őszinteség-ellenőrző eszközök, módszerek](#)

[25.3.4. Írásazonosítási technikák, lehetőségek](#)

[25.3.5. Mobil helyszíni labor és a DNS-vizsgálatok jövője](#)

[25.3.6. Az elektronikus felderítés jövője](#)

[25.3.7. A leplezett \(titkos\) technikák fejlesztése](#)

[25.3.8. További jövőbeli fejlesztési lehetőségek és javaslatok](#)

[Felhasznált irodalom](#)

[Ajánlott irodalom](#)

[Magyar nyelvű alpművek](#)
[Idegen nyelvű alpművek](#)
[Kriminálmetodikai irodalom](#)
[Név- és tárgymutató](#)
[Contents](#)

A kötet szerzői

- Dr. Angyal Miklós PhD, címzetes egyetemi docens (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Anti Csaba László mesteroktató (Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar – Szeged)
- Dr. Budaházi Árpád PhD, egyetemi docens (Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest)
- Prof. Dr. habil. Elek Balázs PhD, tanszékvezető egyetemi tanár (Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Fejes Attila doktorandusz és hangtechnikai szakértő (Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest és Nemzetbiztonsági Szakszerológat Szakértői Intézet – Budapest)
- Prof. Dr. habil. Fenyvesi Csaba PhD, egyetemi tanár (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Gárdonyi Gergely PhD, adjunktus, tanszékvezető; egyetemi docens (Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest és Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar – Győr)
- Dr. Hegyaljai Mátyás óraadó (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Hengl Melinda PhD, egyetemi adjunktus (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Prof. Dr. habil. Herke Csongor PhD, DSc tanszékvezető egyetemi tanár (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Horváth Orsolya PhD, óraadó (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Kármán Gabriella PhD, tudományos főmunkatárs (Országos Kriminológiai Intézet – Budapest)
- Prof. Dr. habil. Kovács Gábor PhD, tanszékvezető egyetemi tanár (Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar – Győr)
- Dr. Kovács Lajos címzetes docens (Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar – Budapest)
- Dr. Máté István Zsolt PhD, igazságügyi informatikai szakértő
- Dr. Mészáros Bence PhD, egyetemi docens (Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest)
- Dr. habil. Nagy Zoltán PhD, egyetemi docens (Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest és Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Nogel Mónika PhD, egyetemi docens (Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar – Győr)
- Dr. Orbán József PhD, óraadó (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
- Dr. Pádár Zsolt PhD, tudományos munkatárs (Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar – Győr, Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar)

Pásztor Attila doktorandusz, óraadó, igazságügyi pszichológus szakértő (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)

Dr. Petrétei Dávid egyetemi tanársegéd és óraadó (Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest és Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)

Tangl László igazgató, igazságügyi gépjármű műszaki szakértő (Nemzeti Szakértői és Kutató Központ Műszaki Szakértői Intézet – Budapest)

Prof. Dr. habil Tremmel Flórián CSc, professor emeritus (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar)

Dr. Vigh András PhD, egyetemi docens (Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar – Budapest)

Rövidítések

AC = Amicus Curiae, Journal of the Society for Advanced Legal Studies (GB)

AJFMP = The American Journal of Forensic Medicine and Pathology (Association of Medical Examiners) (USA)

AJHG = American Journal of Human Genetics (USA)

APC = Archives de Police Criminelle

AUBV = Acta Universitatis „Bogdan Voda” Kolozsvár – Cluj-Napoca

Békés-kötet = Gellér Balázs – Csige Zoltán (szerk.): *Békés Imre emlékkötet*. Budapest, Tullius, 2013.

BH = Bírósági Határozatok

BIZ = Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Mészáros Bence (szerk.): *Bizonyítékok. Tiszteletkötet Tremmel Flórián egyetemi tanár 65. születésnapjára*. Pécs, PTE, ÁJK, 2006.

BKF = Büntetőjogi kodifikáció

Blaskó-kötet = Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020.

BöSz = Börtönügyi Szemle

BSz = Belügyi Szemle

BTI = Mezei Kitti (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Budapest–Pécs, PTE ÁJK – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019.

Btk. = 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

BTK = *Bűnügyi Tudományi Közlemények*. Miskolc, Bíbor.

BüSz = Bűnügyi Szemle

CaS = Computers and Security (USA)

CFS = Criminalistics and Forensic Science

CLR = Criminal Law Review

Coll. = Collega. Szakmai folyóirat joghallgatók számára, ELTE

CPC = Crime Prevention and Community Safety (brit)

Cséka-kötet = Homoki-Nagy Mária (főszerk.): *Sapientia sat. Ünnepi kötet dr. Cséka Ervin professzor - 90. születésnapjára*. Szeged, 2012. (Acta Juridica et Politica LXXIV.)

CSFS = Canadian Society of Forensic Science (Kanada)

DI = Digital Investigation (USA)

DriZ = Deutsche Richterzeitung

ECtHR = Emberi Jogok Európai Bírósága (Strasbourg)

EJ = Európai Jog

EJCP = European Journal of Criminal Policy and Research (Hollandia)

EJEE = Emberi Jogok Európai Egyezménye

EJF = Egyptian Journal of Forensic Sciences

Erdei-kötet = Holé Katalin – Kabódi Csaba – Mohácsi Barbara (szerk.): *Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak*. Budapest, ELTE ÁJK, 2009.

Erdősy-kötet = Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*. Pécs, PTE ÁJK, 2002. (Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata, - 130.)

ESZ = Európai Szemmel

ET = Európai Tükör

Eu2000 = Európa 2000

FBI Bull. = FBI Law Enforcement Bulletin (USA)

FFP = Főiskolai Figyelő Plusz, a Rendőrtiszti Főiskola volt tudományos folyóirata

Finszter-kötet = Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András (szerk.): *Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös, - 2015.

FSA = Forensic Science Abstracts (USA)

FSI = Forensic Science International (USA)

FSR = Forensic Science Review (USA)

FSR = Forensic Science Review (Tajvan)

FU = Fundamentum

FW = Fingerprint World (USA)

Horváth-kötet = Farkas Ákos – Nagy Anita – Róth Erika – Sántha Ferenc – Váradi Erika (szerk.): *Tanulmányok Dr. DR. H. C. Horváth Tibor Professor Emeritus 80. születésnapja tiszteletére*. Miskolc, Bíbor, 2007.

IRER = Interpol Review – International Criminal Police Review (Franciaország)

IAP = Ius at Praxis (Chile)

IAS = Iustum Aequum Salutare (Pázmány Péter Katolikus Egyetem folyóirata)

IJEP = International Journal of Evidence and Proof

IJFC = International Journal of Forensic Computing (USA)

IJFDE = International Journal of Forensic Document Examiners (Kanada)

IJLCL = International Journal of Law, Crime and Justice (Hollandia)

IS = Internal Security (Lengyelország)

JPSA = Journal of Police Science and Administration (USA)

Janza-kötet = Boda József – Felkai László – Patyi András (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére/Liber amicorum in honorem Friderici Janza septuagenarii*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.

JChr = Journal of Chromatography (USA)

JEECL = Journal of Eastern European Criminal Law

JEMA = Jogesetek Magyarázata

JFI = Journal of Forensic Identification (USA)

JFS = Journal of Forensic Sciences (American Academy of Forensic Sciences) (USA)

JK = Jogtudományi Közlöny

JÁP = Jog – Állam – Politika folyóirat, Széchenyi István Egyetem, Győr

JogtSz = Jogtörténeti Szemle

JPCA = Journal of Police Science and Administration (USA)

JR = Juristische Richterzeitung (német)

JSz = Jogelméleti Szemle

Jura = A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának folyóirata

KD = Kúriai Döntések

KK = Kriminológiai Közlemények

KKT (KT) = Kriminológiai és Kriminológiai Tanulmányok (korábban: Kriminológiai Tanulmányok, jelenleg Kriminológiai Tanulmányok)

KO = KONTROLL

Kovács-kötet = Deres Petronella – Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *65 Studia in honorem Lajos Kovács*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014.

Köfe. = 1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletekről

KRS = Kriminallistik (Németország)

KT = környezettanulmány

MAM = mikro-anyagmaradványok

Minúciák = Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *Minúciák. Tanulmányok Tremmel Flórián professzor 60. születésnapjának tiszteletére*. Pécs, PTE ÁJK, 2001.

MJ = Magyar Jog

MJÉ = Magyar Jogászegyleti Értekezések

MBT-kötet = Fenyvesi Csaba (szerk.): *Magyar Büntetőjogi Társaság jubileumi tanulmánykötete*. Budapest–Debrecen–Pécs, MBT, 2011.

MJ = Magyar Jog

MJSz = Miskolci Jogi Szemle

MR = Magyar Rendészet (A Nemzeti Közszerződési Egyetem folyóirata)

MT = Magyar Tudomány

NEBEK = Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ

NP = Die Neue Polizei (Németország)

NSZ = Nemzetbiztonsági Szemle

NSZKK = Nemzeti Szakértői és Kutató Központ

Nyer. = 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

OJB = Mészáros Bence – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián (szerk.): *Orvosok és jogászok a büntető igazságszolgáltatásban. Dezső László emlékkönyv*. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata, Pécs, PTE ÁJK, 2005.

PF = Pro Futuro (Debreceni Egyetem ÁJK folyóirata)

PHTK = Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, I–XXII. (2002–2020.)

Pleadings = Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *Pleadings. Celebration volume of Professor Tremmel Flórián's 70th Birthday*. Pécs, PTE ÁJK, 2011. (Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 148.)

PJ = Police Journal (Nagy-Britannia)

PPR = Police Practice and Research (Nagy-Britannia)

PQ = Police Quarterly (USA)

PTP = Policajná teória a prax. A szlovák rendőrakadémia lapja.

Pusztai-kötet = Bárd Petra – Hack Péter – Holé Katalin: *Pusztai László emlékére*. Budapest, OKRI, ELTE ÁJK, 2014.

RIDP = Revue Internationale de Droit Pénal (International Review of Penal Law)

RSC = Revue de Science Criminelle et de Droit Pénal Comparé (Franciaország)

RSz = Rendészeti Szemle

RT = Rendőrségi Tanulmányok (Kiadó: Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság)

RTF = Rendőrtiszti Főiskola

Rtv. = 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

SI = Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata (PTE ÁJK kiadványa)

SJ = Studia Juvenum

SAJ = Science and Justice – The Journal of the Forensic Science Society (USA)

STU = Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Kolozsvár (Cluj-Napoca)

StV = Strafrechtlicher (Németország)

SzSz = Szakmai Szemle (A Katonai Biztonsági Hivatal tudományos folyóirata)

TIAR = a Titkos Információgyűjtés Adatkezelési Rendje

Tremmel 75. = Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *A munkát nem lehet eltitkolni. Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára*. Pécs, PTE ÁJK, 2016.

ÜÉ = Ügyészségi Értesítő

ÜL = Ügyészek Lapja

ÜvÉ = Ügyvédi Értesítő

ÜvL = Ügyvédek Lapja

Vargha-kötet = Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *Emlékkönyv Vargha László születésének - 90. évfordulójára*. Pécs, PTE-ÁJK, 2003.

Vida-kötet = Nagy Ferenc (szerk.): *Bűnügyi mozaik. Tanulmányok Vida Mihály 70. születésnapja tiszteletére*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2006.

Vö. = Vesd össze!

ZB = Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta U Rijeci – Rijeka

ZBN = Zbornik – Zágráb

ZbR = Zbornik Radova Novi Sad (Újvidék) University

ZStW = Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

A kötetben hivatkozott QR-melléklet
a kapcsolódó képekkel és rendszeresen frissített tartalommal:



<http://ludovika.lnkjy.in/kriminalisztika>
<http://ludovika.lnkjy.in/kriminalisztika-melleklet>

Előszó

Joghallgatók számára 1965-ben készült hazánkban először kriminalisztikajegyzet, a pécsi professzor, egyben nemzetközi hírnevű írásszakértő Vargha László szerkesztésében. Többszöri változatlan kiadását követően tanítványai, köztük utódja, Tremmel Flórián tanszékvezető professzor és Fenyvesi Csaba írták meg 1998-ban az első, megújult tartalmú kriminalisztika-tankönyvet, amely egy „Atlaszt” is tartalmazott kétszáz színes képpel a mondanivaló szemléltetése érdekében. Herke Csongor kollégájjal kiegészülve 2005-ben napjainkig használatos hatszáz oldalas kötetet adtak (több kiadásban) a joghallgatók kezébe.

2020-ban a tankönyvjegyzők felismerték, hogy az elmúlt évtizedekben bekövetkezett tudományos fejlődés jelentős kihatással volt a nyomozással összefüggő eszközökre és módszerekre is. A magyar és külföldi ismeretek folyamatosan bővülő tárháza olyannyira kitágult és átalakult, hogy kívánatosá vált egy széles spektrumú, friss szellemű nyomozási útmutató, egy modern tudományelméleti összefoglaló. Legalábbis a krimináltechnika és a krimináltaktika körében, mivel az egyes bűncselekmények detektálását elősegítő, részletező metodikai művek külön gondozást igényelnek, és más célközönséget szolgálnak. Azt is elvi élel mondták ki a szerkesztők, hogy országos és továbbra is magas szintű, az adathalmazokban eligazítást nyújtó tananyagot érdemes alkotni, éppen ezért a szerzők körét kibővítették azokkal, akik az elmúlt években, évtizedben egy-egy témakörben maradandót, tudományos értéket hoztak létre.

A kötet három fő részből (összesen 25 fejezetből) áll. Az első a kriminalisztikai alapvetéseket, legfőképpen a kriminalisztika fogalmát, tudományági kapcsolódásait, történetét, elveit, szakirodalmát tartalmazza. Ezt követi a krimináltechnikai fejezetek csoportja, amely – felfogásunk szerint objektivitása és egyre erőteljesebbé váló, dinamikus fejlődő szerepe miatt prioritást élvez a harmadik fő részben megfogalmazott és – több szubjektív elemet tartalmazó, ugyanakkor a gyakorlatban sokszor eredményes, háttérbe nem szorítható – krimináltaktikai módszerekkel szemben. Ezen rész utolsó fejezetében (mintegy összefoglalás helyett) rámutatunk a gyakorlatban előforduló kriminalisztikai hibákra, a tudományág nemzetközi tendenciáira, a jövőbeli fejlesztési lehetőségekre, a várható elmozdulási irányokra.

A csapatmunkában részt vevő tapasztalt írók szövegeinek megértését, láttatását az internetes felhőbe helyezett és folyamatosan aktualizált képek, ábrák, részletező szövegek, iratminták, jogszabályok és utasítások számai segítik. A kötetben található QR-kód mögötti csomagban megtekinthetők a fejezetenként csoportosított szemléltető mellékletek és a korábbi (néhol a kibővített aktuális) szakirodalom jegyzéke. A további kutatásokat és olvasói elmélyülést támogatja – a tankönyv legvégén felsorakoztatott alapműveken túlmenően – az egyes fejezeteket követő magyar és idegen nyelvű, legfőképpen a 2005 óta megjelent speciális (felhasznált és ajánlott) szakirodalom.

Úgy véljük, a jogutódként fellépő, szakkönyvkiadásban jártas Ludovika Egyetemi Kiadó (ugyancsak) garancia lehet arra, hogy a kötet eljuthat minden magyar joghallgatóhoz és a Nemzeti Közsolgálati Egyetem diákjaihoz egyaránt. Reményeink szerint a nyomozási „zsinórmértékünket” jó szívvel fogadják és forgatják majd a gyakorló jogalkalmazók, a praxist folytató bűnüldözők, bírák, ügyészek, ügyvédek, büntetés-végrehajtási alkalmazottak, a biztonsági szférában dolgozók és az elméleti kutatók, egyetemi oktatók is, végső soron pedig minden múltfürkésző, valóságfeltáró, igazságkereső olvasó.

2021 nyarán

A szerkesztők nevében
Fenyvesi Csaba főszerkesztő

I. rész
Bevezetés

1. fejezet

Kriminalisztikai alapvetések

1.1. A kriminalisztika fogalma, célja, rendszere, tudományági kapcsolódásai

1.1.1. A kriminalisztika fogalma, célja

Egységesnek tűnik a szakirodalom abban az általunk is most megfogalmazott összefoglalásban, hogy a kriminalisztika lényegét tekintve főként gyakorlati – és kisebb részben – elméleti bűnügyi nyomozástan, azaz a bűnügyi tudományoknak azon ága, amely a bűncselekmények felderítésének (megelőzésének) és bizonyításának eszközeit és módszereit tárja fel, alkotja meg, rendszerezi és alkalmazza normatív jogi kereteken belül. A mellékfunkcióként megjelenő bűnmegelőzésen túlmenően alapvető funkciója a felderítés, illetőleg a minél több és minél hitelesebb bizonyíték megszerzése, a – végső soron bíróság általi – büntetőjogi felelősségre vonás megalapozása, biztosítása. Sommásan tehát a kriminalisztika a hatékony és szakszerű bűnüldözés tudománya, amelynek nincs olyan részterülete, amely ne szolgálná a bűn elleni harcot, azaz a bűnelkövetők leleplezését és bíróság elé állítását akár a szülőhelyének számító európai kontinensen, akár azon túl.

Viski László megfogalmazásában: „A kriminalisztika a bűncselekmények nyomozásának, felderítésének tudománya. Célja, hogy a tételes jog által meghatározott keretekben olyan módszereket és eljárásokat dolgozzon ki, amelynek a segítségével a készülő bűncselekmények leleplezhetőek, megakadályozhatóak, a már elkövetett bűncselekmények felderíthetőek, elkövetőjük megállapítható és felelősségre vonható.”¹

Maga a „kriminalisztika” kifejezés európai eredetű, ezt ugyanis Hans Gross (1847–1915) használta először az 1893-as alapművében,² amit az angol nyelvű kiadásban *criminal investigation* címszóra fordítottak és használtak is egészen az 1950–1960-as évekig, illetve használnak még napjainkban is, ám már megváltozott tartalommal. (Grosst megelőzően Jagemann írt törvényszéki vizsgálati összefoglaló művet.³)

A kezdeti *criminal investigation*, *crime investigation*, alkalmanként *crime detection* kifejezést követően – a *scientific investigation* és *police science* megjelölésen keresztül – főleg az 1960-as évektől kezdve használt terminológia a *forensic science*, illetve többes számú alakja, a *forensic sciences*, mintegy utalva a sokirányúságára. Magyarul talán a bűnügyi tudomány vagy törvényszéki tudomány, netán igazságügyi tudomány lehetne, de – álláspontunk szerint – nem kell keresni a kifejezés magyar fordítását, hiszen a „forenzikus” jelzővel megoldható, és nemzetközileg is elfogadhatóvá válik. Vagyis úgy véljük, hogy a „forenzikus tudomány” elnevezés mint az angolszász terminológia magyar megfelelője, egyszerűen „magyarosított”, jelzős alakja kellő kifejező erővel bír, és egyre inkább el is fogadott.

Nézetünk szerint egyébként az amerikai eredetű angolszász felfogás forenzikus tudománya, a *forensic science* napjainkban már valójában a kontinentális krimináltechnika tartalmát mutatja fel, míg a krimináltaktika elemeit javarészt a kriminálpszichológia (*criminal psychology* vagy *forensic psychology*) és a *criminal investigation* körében találjuk meg. Vagyis az angolszász szakirodalom a bűncselekmények tudományos vizsgálata, a *forensic* vagy *scientific investigation*, illetve nyomozása, a *detection* alatt a természettudományos módszerek alkalmazását érti. A kriminalisztika mint terminus technicus mögött a forenzikus tudományok, a *forensic sciences*nek csak egyik ága, *branch of forensic science* húzódik meg a hagyományos felfogás szerint, amely specifikusan a helyszíni szemlén fellelhető fizikai bizonyítékok tudományos összegyűjtésével és vizsgálatával foglalkozik.

Tendenciájában azonban az utóbbi évtizedekben bizonyosfajta közeledés és kölcsönös egymásra hatás, tartalmi egységesülés, mondhatjuk konvergencia – ha nem is azonos kifejezésformákkal – figyelhető meg a kétféle felfogás, az európai és az angolszász között. Az 1960-as évektől kezdődően – közelítve a kontinentális megjelöléshez – egyre több kötet jelent és jelenik meg kriminalisztika, azaz *criminalistics* címszó alatt. Ennek egyik példája az Egyesült Államokban 2001-ben megjelent *Lab Manual* kötet. *An introduction to forensic science* alcímében a forenzikus tudományra utal, ugyanakkor a főcím már *Criminalistics*. Tartalmában részletesen elemzi a tárgyi bizonyítékok vizsgálatának természettudományos ismeretekre épülő aprólékos módszertanát. Hasonló felfogás olvasható több szerző esetében is, példaként említjük meg C. O’Harát. Két alapművében foglalkozik a krimináltechnika jellegű *criminalisticsszel* és a krimináltaktika jellegű *criminal investigation*nel is. A 2000-es években egyre többször találkozhatunk ismételtlen – főleg az amerikai összefoglaló műveknél – a *criminal investigation*, a bűnügyi nyomozás kifejezéssel, ami szintén a kontinentális fogalomhasználathoz közelít. Tartalmában ez napjainkban a kontinentális krimináltaktikát és kriminálmetodikát foglalja leginkább magába.

Konkrétan a helyszíni szemle (*crime scene investigation*), a felismerésre bemutatás (*lineup* az USA-ban, *identity parade* az Egyesült Királyságban), a gyanúsított (interrogation az USA-ban, *questioning* az Egyesült Királyságban) és a tanúkihallgatások (*interview*) fogásait. Továbbá az informátoroktól és egyéb forrásokból, például nyilvántartásokból, megfigyelésekből, elemzésekből (*latent investigation*ből) táplálkozó adatgyűjtéseket, a nyomozás tervezését, szervezését, logisztikáját, „menedzselését, a kutatás-mozgás-lefoglalás módozatait (*search, body-search, seizure*), az elfogás, őrizet és letartóztatás (*arrest, custody, detention, pre-charge detention, preliminary detention*) taktikáját, a bizonyítási jog értelmezését (*rules of evidence*), valamint az egyes bűncselekmények és bűncselekménycsoportok nyomozásánál alkalmazandó taktikai ajánlásokat, szakmai „műfogásokat”. Így összességében – áttekintve a tartalmi részeket – megállapíthatjuk, hogy mindkét felfogás alapvetően ugyanazon területekre osztja fel, rendszerezi az általunk és a kontinensen kriminalisztikaként megnevezett tudományterületet. Nevezetesen:

a

) krimináltechnikára, ami a forenzikus rész – a *forensic science* vagy többes számban utalva a természettudományokra, *sciences*;

b

) és a főleg társadalomtudományi ismeretekre épülő krimináltaktikára, ami a *criminal investigation* és *criminal psychology* körébe ágyazott az angolszász szakirodalomban;

c

) a *criminal investigation* körében találjuk meg az egyes bűncselekményekre fókuszáló kriminálmetodikát is.

Hozzátesszük mindehhez, hogy a kontinentális országok közül Franciaországban, Belgiumban, Olaszországban a bűnüldözés egyes területeinek műveléséhez a *la criminalistique*, azaz a kriminalisztikán kívül a *police scientifique*, a tudományos rendőrség, a *police judiciaire*, az igazságügyi rendőrtudomány vagy Edmond Locard nyomán a *manuel de technique policiere*, azaz a rendőrségi technika elnevezésű ismeretanyagot kapcsolták. Napjainkban ismét a kriminalisztika megjelölést látjuk, például a 2001-ben kiadott párizsi egyetemi könyv már *Manuel de criminalistique moderne*, vagyis *A modern kriminalisztika kézikönyve* főcímmel és *La science et la recherche de la preuve*, vagyis *A bizonyítékok és kutatásának tudománya* alcímmel jelent meg.

A német nyelvterületen és attól keletre Európában szinte mindenhol a kriminalisztika elnevezés volt, és jelenleg is honos, elfogadott.

Ugyanakkor a kontinentális felfogásnál is észlelhetünk változásokat, konkrétan a forenzikusság irányába ható jelenségeket, fogalmi átvételeket és alkalmazásokat. Az angolszász rendszerben alkalmazott részterületek művelése és fogalomkészlete beszivárog. Példaként említjük a közeledésre, hogy a kontinentális felfogásban is egyre nagyobb szerepet kap a bizonyítékok interpretálása, a *show up* modell.

Az is észlelhető mindkét felfogásnál, hogy az alap-tudományterületek, a klasszikus merítőbázisok, a biológia, kémia, fizika, antropológia, patológia, szerológia, toxikológia (*forensic biology, chemistry, physics, anthropology, pathology, serology, toxicology*), szorosan kapcsolódva hozzájuk az alkalmazott ballisztika és fényképezés- (*visual record photographs*) technika. Ám az elmúlt évtizedekben újdonságként csatlakozott a csoporthoz a tankönyvünkben is érintett molekuláris genetika (*molecular genetics*), a számítástechnika (*computer forensic technology, cyber forensics, digital forensics, digital investigation, web-analysis*), benne például az emberi hang és a hanghordozók komputerezált vizsgálata (*computer voiceanalysis*), a számítógépirás és a számítógép nyomtatójának azonosítása (*printer-identification*), az archeológia (*forensic archeology*), a bűnügyi fogászat (*forensic dentistry*), a modern „rovartan” (*forensic entomology*), a modern bűnügyi földtan (*forensic geology*), a DNS-tipizálás (*DNA analysis*), a bűnügyi növénytan és állattan (*forensic botany and zoology*). Speciális technikai módszerként jött még létre a bizonyítékelemzés (*crime analysis*), benne a bűnözési térképezés (*crime mapping*) és földrajzi profilozás (*geographic profiling*), valamint a matematikai alapú Bayes-tétel alkalmazása az azonosítási vizsgálatok körében. Idesorolható továbbá az íratvizsgálatok tana (*hand- and machine-written documents*), a képelemzések (*images analysis*) és a bőrreljzolatok töréseinek, szegélyeinek (*ridgeology, edgeology*) azonosítási vizsgálata.

Taktikaiként pedig a bűnügyi ügyintézés-irányítás (*management*) és logisztika (*logistics*), a sértettgondozás (*forensic nursing*), a személyiségprofil-készítés (*profile-*

analysis) és a biztonsági menedzsment (*security management*) ismeretek említhetők meg.

1.1.2. A kriminalisztika rendszere, belső tagozódása

A kontinentális felfogás szerint – és azon belül Magyarországon is – a kriminalisztikát hagyományosan három részre tagolhatjuk: az általános részt kitevő krimináltechnikára és krimináltaktikára, valamint a különös résznek tekinthető kriminálmetodikára. Emellett az általános részhez sorolja még a szakirodalom a kriminalisztikatörténetet és -elméletet (kriminálmetodológia), a kriminálstratégiát,⁴ és nézetünk szerint már idetartozik a kriminállogisztika is.

A tankönyvünkben kiemelt jelentőségű krimináltechnika és -taktika közül a krimináltechnika a természettudományos és (alkalmanként titkos) műszaki-technikai eszközök és módszerek célszerű és szakszerű felhasználását szolgálja a büntfelderítés és bűnmegelőzés területén. Ezek lehetnek minden változtatás nélkül más tudományágak, szakterületek olyan eredményei, amelyeket a krimináltechnika hatékonyan felhasználhat (például fizikai, kémiai műszerek, mérési eljárások, optikai, informatikai berendezések), vagy már – részben – éppen a krimináltechnikai továbbfejlesztés következtében hasznosíthatók a bűnügyi nyomozásban. Például bűnügyi fényképezés, beszéd- és hangazonosítás. Végül vannak olyan jelentős szakágak, diszciplínák, amelyeket kifejezetten maga a krimináltechnika hozott létre és dolgozott ki, alapozott meg. Például a bűnügyi nyomtan, a traszológia, az ujjnyomatrendszeren alapuló nyilvántartás és személyazonosítás, a daktiloszkópia, az igazságügyi írás-okmány-komputervizsgálat, az igazságügyi lőfegyvertan, a ballisztika vagy a speciális – kutyás – szagazonosítás.

A krimináltaktika nem a tárgyi jellegű információhordozókra összpontosít, hanem sokkal inkább a személyi jellegű, vagyis a terheltek, sértettek, tanúk, az eljáró szakemberek részvételével végbemenő bizonyítékszerzési mozzanatok főbb sajátosságaival és összefüggéseivel foglalkozik. Mindezzel a krimináltaktika általában a nyomozási cselekmények célszerű és hatékony fogantatását segíti elő. Rámutat az egyes bizonyítékok keletkezésével és beszerzésével kapcsolatos veszélyforrásokra, a nyomozást végző szerv vagy személy magatartásának hiányosságaira, – a kriminálinformatika és cselekvéstan segítségével pedig – a nyílt (és kis részben a titkos) nyomozás tervezésével, szervezésével, integrálásával, logisztikájával kapcsolatos követelményekre, az adatok beszerzésével és feldolgozásával kapcsolatos műveletek kellő összehangolására.

A kriminálmetodika nem általában a bűncselekmények eredményes nyomozásával foglalkozik, hanem – a lehető legjobban összekapcsolva és adaptálva mind a krimináltechnika, mind a krimináltaktika alapvető ismereteit – közvetlenül és kifejezetten egyes bűncselekmény-kategóriák felderítésére és bizonyítására, azok taktikai javaslataira összpontosít (például emberölések, gyújtogatások, robbantások, betörések, csalások nyomozása körében). Azt is állíthatjuk, hogy a kriminálmetodika lényegében szakkriminalisztika, alkalmazott kriminalisztika, amely éppen az adott bűncselekményfajta tipikus elkövetési módjaira, lehetséges tárgyi és személyi információforrásaira, és általában is a bűnügy sajátosságaira fordít nagy figyelmet. Kellően részletezi, kiegészíti, változtatja, más hangsúlyokkal, szempontokkal kapcsolja össze az általános krimináltechnikai és krimináltaktikai tudni- és tennivalókat. (Ezekkel

a tankönyvünkben – területi korlátok és a rendészeti képzésben elfoglalt kiemelt helyük miatt – nem foglalkozunk, ugyanakkor széles körű magyar nyelvű kriminálmetodikai publikációs jegyzéket állítottunk össze a kötetünk végén.)

A fenti levezetés alapján helyesnek látszik a kriminalisztika általános és különös részre való felosztása. Az előbbihez tartozik – mint utaltunk rá fentebb – a krimináltechnikán és -taktikán, elméleten, történeten és -logisztikán túlmenően a kriminálstratégia is, amely a kriminálpolitika által meghatározott – főleg kriminológiai jellegű – célokat tartja szem előtt. Igyekszik egy átfogó – országos, regionális vagy városi-lokális – intézkedéssorozatot felvázolni, amely egyaránt szolgálja a bűnfelderítést reaktív, míg a bűnmegelőzést proaktív intézkedésekkel.

Mindezekkel szemben a különös rész – akár az európai kontinensen, akár az angolszász területeken nézzük – már lényegében csak egyes bűncselekménytípusokkal kapcsolatban öleli fel a legfontosabb és legsajátosabb technikai és taktikai felderítési lehetőségeket, illetve a nehézségeket, hibázási faktorokat.

1.1.3. A kriminalisztika tudományági kapcsolódásai

A kriminalisztika mint tapasztalati ténytudomány széles körű kapcsolatrendszerrel bír.⁵ Osztályozásunk szerint három fő kapcsolati csoportot – *bűnügyi tudományok*, *természettudományok*, *társadalomtudományok* – különböztethetünk meg.

A) Az első – legszorosabb – kötődési csoportba tartoznak az elsődlegesen a bűnözéssel, bűncselekményekkel, bűnelkövetőkkel foglalkozó *bűnügyi tudományok*, köztük a

- 1 . büntetőjog (normatív),
- 2 . büntető eljárásjog (normatív),
- 3 . büntetés-végrehajtási jog (pönológia) (normatív),
- 4 . kriminológia (ténytudományként, benne a viktimológiával),
- 5 . pszichológia (kriminálpszichológia),
- 6 . orvostudomány (igazságügyi orvostan),
- 7 . rendészettudomány.

Ad 1. Ahogyan már a kriminalisztika fogalmánál megjelöltük, tényműködése csak szabályozott jogi keretek között tartható fenn jogállami körülmények között. Az egyik keretet – a módszertani alkalmazást lehetővé tevő büntető eljárásjog mellett – a tárgyát meghatározó *büntető anyagi jog* nyújtja. Az a jogi diszciplína, amely olyan lényegi kérdésekkel foglalkozik, minthogy melyek a büntethetőség feltételei, mikor és hogyan érvényesül a megfelelő – általa rögzített, kimondott, előre közölt – büntetőjogi szankció. A büntetőjog megmutatja azokat az absztraktan megfogalmazott törvényi tényállási elemeket, amelyeknek relevanciájuk van, és amelyek útmutatók, „fénycsóvák”

a kriminalisták számára is adatkutatásuk során. A büntetőjog szemüvegén keresztül nézve pedig a kriminalisztika egy „segédtudomány”, amely a kitűzött céljai elérésében nyújt támogatást, ami az önállóságát, saját módszertan kidolgozását ugyanakkor nem veszélyezteti, mert csak a jogtudomány (és azon belül nem csak a büntetőjog) szemszögéből „segéderő”.⁶

Ad 2. A *büntető eljárásjog* és a kriminalisztika különösen szoros kapcsolatából azt emeljük ki, hogy sajátos módon éppen a kriminalisztika jelenti számos esetben a tartalmi oldalt – a nyomozási cselekmények, bizonyítékszerzési és vizsgálati módszerek, kényszerintézkedések foganatosítását –, míg a büntetőeljárás szabályok tulajdonképpen csak a formai keretet biztosítják. Önmagában az eljárásjogi szabályok betartása egyáltalán nem vezet el a bűnügyek felderítéséhez, ugyanakkor azonban helyes jogállami szemlélet mellett – a tévútra vezetés veszélye miatt – a jogellenesen beszerzett bizonyítékok sem használhatók fel eredményesen, tisztességesen.⁷ Mindezek alapján tehát joggal jelenthetjük ki, hogy a kriminalisztikának legalább olyan szoros a kapcsolata a büntető eljárásjoggal, mint amilyen a büntetőjog és a büntető eljárásjog között van.

Minthogy általában a kontinentális büntető eljárásjogi kódexek, köztük a magyar is magában foglalja a nyomozás alapvető jogi szabályozását, így kimondható, hogy a büntető eljárásjog nyomatékos hatással van a kriminalisztikára. Ezért is állítható az, hogy magának a kriminalisztikának is jogi jellege van, hiszen:

a

) a büntető eljárásjogi kódex tartalmazza a legfontosabb nyomozási cselekmények – ezen belül az eljárási kényszerintézkedések és bizonyítékbeszerzés – keretszabályait;

b

) a nyomozási cselekmények foganatosítása során figyelembe kell venni, illetőleg érvényesíteni kell a büntető eljárásjog alapelveinek túlnyomó részét (hivatalbóltság, ártatlanság vételeme, védelem elve stb.);

c

) a nyomozási cselekmények elvégzésénél igen nagy jelentősége van annak, hogy azok lefolytatását és eredményeit eljárásjogilag is rögzítsék (jegyzőkönyvezés, hatósági tanúk stb.), és más garanciális szabályokat is betartsanak (panaszról kioktatás, védő kirendelése stb.).

A büntető eljárásjogi norma kötelező rendelkezései tehát megadják általában a bírósági szakaszt előkészítő, nyomozási cselekmények törvényességi kereteit, a krimináltechnikai, krimináltaktikai és -methodikai ajánlások csak e törvényességi kereteket töltik és tölthetik ki célszerűségi és szakszerűségi szempontokkal, tudni- és tennivalókkal.

Ha már megemlítettük a bizonyítékokat, röviden szót ejtünk arról is, hogy a bűnügyekre és nyomozásokra általában nem a bizonyítékbőség, hanem a bizonyítékínség jellemző.⁸ Ebből is következően a kriminalisztika szemüvegén keresztül nézve komoly jelentősége van a bizonyítással kapcsolatos jogi szabályozásnak. Például a német, osztrák, francia, magyar büntető eljárásjogi kódex nemcsak felsorolja, hanem igen részletesen szabályozza is a bizonyítási eszközöket és eljárásokat, hogy azokat kellő garanciákkal övezze, továbbá hogy biztosítsa a tényállás megállapítására való alkalmasságukat. Ugyanakkor a kriminalisztika folytonosan kutatja, bővíti és gazdagítja azoknak az információhordozóknak a körét, fajtáit, amelyek felhasználásával a bűncselekmények

nemcsak felderíthetők, hanem bizonyíthatók is lesznek. E két tendencia együttes megléte a bűnügyek gyakorlatában bizonyos feszültséggel is járhat: egyfelől elavulttá válhatnak eljárásjogi rendelkezések (például eskü), másfelől pedig még törvényes szabályozást, elismerést nem nyert potenciális bizonyítási eszközök és bizonyítási módok kerülhetnek előtérbe, például szagazonosítás, profilalkotás, grafoanalízis, Bayes-analízis.

Úgy véljük, a lentebb írt jogtörténeti adatokból jogosan lehet szólni arról is, hogy maga a kriminalisztika is igen jelentős hatással volt és van a büntető eljárásjogra, s azon belül a bizonyítási jogra (*rules of evidence*). Így például egyértelműen kriminalisztikai elméleti kutatások és gyakorlati eredmények vezettek oda, hogy az eljárási törvénykönyvekbe is bekerültek a kriminalisztikában kimunkált olyan intézmények, mint a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás vagy a helyszíni kihallgatás. Korábban ezeket a nyomozási és bizonyítási cselekményeket a szemlére vonatkozó szabályok analógiás értelmezésével és alkalmazásával lehetett többé-kevésbé elvégezni.

Végül a nyomozás kapcsán emelünk ki még egy általunk is észlelt tendenciát, amely napjainkban érzékelhető, és amelyet már Finszter Géza is megfogalmazott, nevezetesen, hogy: „a kriminalisztika eredete a nyomozásban keresendő, de újabban komoly törekvések vannak arra is, hogy ajánlásainak hatókörét kiterjessze a vádemelésre és a bírósági tárgyalásra is.” Utóbbi a tárgyaláson felvett bizonyításhoz kínál módszertant.²

Ad 3. A többi bűnügyi területhez képest szerény mértékű a kriminalisztika és a *büntetés-végrehajtási jog*, illetve a pönológia, a büntetéstan kapcsolata.¹⁰ Igazán érdemi közös mezsgyét a személyi szabadságot súlyosan korlátozó kényszerintézkedések – köztük kiemelten a letartóztatás – és az esetlegesen alkalmazandó leplezett adatszerző tevékenységek taktikájában látunk, hiszen azok végrehajtása a büntetés-végrehajtási intézetben belül is történhet. Továbbá észlelünk kapcsolódási pontot a mindkét ág céljai között megjelenő bűnmegelőzés körében is.

Ad 4. A *kriminológiának* – Korinek László megfogalmazása szerint – nincs egységesen vallott „uralkodó” fogalom meghatározása, ám elmondható róla, hogy a bűnözéssel, az összes bűncselekménnyel általában mint társadalmi jelenséggel foglalkozik, annak okait is kutatja, és céljai között szerepel a bűnmegelőzés is.¹¹ Már is látható, hogy itt sem jogalapú bűnügyi tudományról van szó, és az is hasonlóság a kriminalisztikával, hogy mindkettő törekszik (az egyedi bűncselekmény szintjén és révén) megelőzni a jogsértéseket. Azzal, hogy a kriminológia a bűnözői magatartás vizsgálatán keresztül a tipikus elkövetési formákra, helyekre, időkre, nemekre, személyekre ad útmutatást interdiszciplináris módon, útmutatót ad a kriminalisztikának is a különböző bűncselekményekre jellemző elkövetési módok felismerésében, a felderítésben, végső soron a tényállások minél pontosabb felderítésében. A bűnelkövetői-bűnözői magatartás általános és egyes esetbeli okainak kriminológia általi feltárása is segítheti a bűnmegelőzést. Ezen adatok is hasznosak lehetnek a bűnözők munkáinak szempontjából, például abban az esetben, ha egyes bűncselekmények felderítésekor az elkövető körülményei és indítékai fontosnak mutatkoznak. A kapcsolat nem egyoldalú, a kriminológia is tapasztalatokat, információkat kaphat céljai eléréséhez az egyedi bűnügyek felderítéséből, az ott megszerzett pontos – sokszor az előzőekben vagy

kriminológiai módszertannal fel nem tárható – nyílt és/vagy titkos módon beszerzett adatokból.

A még önállóságot el nem nyert – kriminológiához tartozó – viktimológiáról elmondjuk, hogy:

- egyrészt a sértett és a sértetté váláshoz vezető folyamat szakszerű vizsgálata, folyamatfeltárása, csoportjellemzői érdemi adatokat nyújthatnak a kriminalisztikai bűnmegelőzés, alkalmanként a felderítés számára is. Gondoljunk csak a perseverantikus elkövetői gondolkodásra és tettekre! A *perseverantia victimae*, a makacs, állhatatos ragaszkodás a sértetthez, annak például neméhez, korához útmutató lehet a sorozatban fellépő tettes felkutatásához is;
- másrészt pedig hangsúlyosnak tartjuk kiemelni az ún. másodlagos viktimizáció elkerülésének célját a kriminalisztikai eszköztár alkalmazásakor.¹²

Megemlítjük ehelyütt, hogy a kriminálpszichológia is használható információkat nyújthat egyes rétegek, csoportok és azon belül egyének bűnelkövetésével kapcsolatban. Hasznosak lehetnek a felderítési munka hatékonyságának növelésében a szervezetszociológia rendszertel, rendőrséggel mint fő bűnüldöző szervvel kapcsolatos kutatási eredményei is.¹³

Ad 5. A *pszichológia és azon belül a kriminálpszichológia* mindkét felfogásban – európai kontinentális és angolszász – létezik, és léte egészen visszavezethető a történeti gyökerekig, név szerint Hans Grossig, hiszen az első összefoglaló munka e tárgykörben is a nevéhez fűződik.¹⁴

Napjainkra a kriminálpszichológia kutatási területe, tárgya, vizsgálati módszere jól elhatárolható a hasonló természet- és társadalomtudományoktól, amelyek fejlődésének eredményeit – mint alkalmazott tudomány – hatékonyan és megfelelően kölcsönzi, illetve illeszti bele a saját eszköztárába. Alapvető kérdése a bűnelkövető ember lélektana, személyisége, annak struktúrája. Ezért döntő jelentőségük van a személyiségről vallott felfogásoknak.¹⁵ A személyiség mint pszichológiai fogalom az egyén jellegzetes gondolkodási, érzelmi és viselkedési mintáit jelenti, amelyek meghatározzák magát a személyt, stílusát, környezetével való kapcsolatait. A személyiség meghatározása során ezért a hangsúlyt az egyéneket egymástól megkülönböztető jelzők, tényezők leírására, valamint magyarázatára célszerű helyezni, ugyanakkor figyelembe kell venni a teljes személyiség és a környezet közötti kölcsönhatásokat. Mindezekből következik, hogy a személyiség tisztázása mind az anyagi, mind az eljárási jogban, mind a krimináltaktikában fontos szerepet játszik.

Megjegyezzük, hogy az angolszász terminológiában *behavioral sciences* címszóval, vagyis viselkedési tudományként jelölik meg a pszichológiai és pszichiátriai ismereteket (*forensic psychology* és *forensic psychiatry*), amelyek jelentősége főleg az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása körében csúcsosodik ki. Nevezetesen, hogy büntethető-e az elkövető, vagy sem.

A kriminalisztikát azonban elsősorban azok a pszichológiai tudományos eredmények érdeklik, amelyek az elkövető felkutatását, illetve a tényállás egészének felderítését, a releváns adatok megszerzését segítik elő. Így a pszichológiai alapú személyiségképalkotás (*criminal profiling*) a sorozatelkövetőknél, terroristáknál vagy a terhelt-tanú-sértett kihallgatásánál a nyereségekhöz vezető módszertani fogás.

Ad 6. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a kriminalisztika az *orvostudomány* gyermeke, ebből nőtt ki a 19. század közepétől kezdve. Nem véletlenül az első kriminalista szakértők is orvosok – biológusok, toxikológusok, patológusok – voltak. Ebből következően a szoros kölcsönhatás, mondhatni szimbiózis másfélszáz éves a két diszciplína között. Kölcsönösen hatnak egymásra, és kölcsönösen ismerniük kell a másik tudományos és munkamódszereit, alkalmanként a műfogásaikat is.

Az igazságügyi orvostan (*forensic medicine*, benne *forensic pathology*, *odontology*, *osteology*, *serology*, *toxicology*, *psychiatry*) sokoldalúsága már ma is nyilvánvaló, és ez feltehetően folytatódik a jövőben is. Szerepe van az élet és testi épség elleni bűncselekmények esetében a halál, a sérülés mechanizmusának feltárásában, az emberi és állati anyagmaradványok, a véralkohol vizsgálatában. Külön nem említettük meg a csontok alapján történő személyazonosítást, mivel azt a tendenciájában az orvostudományból egyre inkább kinövő, önállóvá váló igazságügyi antropológia (*forensic anthropology*) körében találjuk meg már napjainkban. Legfőképpen az emberi csontokból, maradványokból alkotott azonosítási eredményei hoznak hasznot a kriminalisták számára.

Ad 7. A bűnügyi tudományokhoz hasonlóan úgynevezett ernyőtudományként lehet gondolni a rendészettudományra. Napjainkra – többek között Finszter Géza és Hautzinger Zoltán munkássága folytán – világos kép rajzolódott ki a két terület közös mezőiről, érintkezési pontjairól.¹⁶

A kriminalisztika és a rendészettudomány legfontosabb közös jellemzői, hogy mindkét tudomány alkalmazott tudomány, amelyek kutatási fókuszában éppúgy megtalálható a jogszabályhoz kötöttség, az empiria jelentősége, valamint a hatósági kompetencia elsődlegessége. Emellett a szoros kapcsolat abban is megmutatkozik, hogy az elért tudományos innováció egymás eredményeire közvetlenül hat. A rendészeti szervek működése vagy a rendészeti igazgatás terén feltárt eredmények a bűnüldözői munkában is hasznosíthatók, az egyes kriminalisztikai újítások pedig megkövetelhetik a szervezeti felépítés módosítását (például kiberbűnözés elleni rendőri szerv létrehozását), de legalább olyan státusok rendszeresítését, amelyek keretében a szakmai felelősség is konkretizálható.¹⁷

B) A kriminalisztika kontaktjainak második markáns csoportjába a *műszaki és természettudományok* (mint „*keresztmetszeti tudományok*”¹⁸) tartoznak, azok közül – meglátásunk szerint – konkrétan és kiemelten:

- 1
- . biológia,
- 2
- . kémia,
- 3
- . fizika,
- 4
- . műszaki (mérnöki) tudományok,
- 5
- . matematika (matematikai logika),

6

. informatika (információelmélet),

7

. kibernetika,

8

. „híd- vagy komptudományok”.¹⁹

Ad 1. A lenti történeti bemutatásunkból is kiviláglik, hogy a *biológia* – mint az életfolyamatok tudománya – nélkül nem is beszélhetnénk modern kriminalisztikáról. Gondoljunk csak a vérrel mint anyagmaradvánnyal kapcsolatos tudományos felfedezésekre! A tudományág fejlődése napjainkban is töretlen. A felfedezések száma és minősége egyre több új területet nyit meg számára. Nem csak az orvostudományt táplálja, hozzá tartozik a botanika, amely a növényekkel, pollenekkel, spórákkal, a zoológia, amely az állatokkal foglalkozik. Kiemeljük még, hogy az öröklésbiológia, a genetika és a mikrobiológia is olyan különös szakterületek, amelyek az utóbbi évtizedekben dinamikus fejlődésen mentek keresztül, és amelyek – alaposan feltehetően – a jövőben is nagy szolgálatot tesznek a kriminalisztika számára a „néma tanúk”, a nyomok és anyagmaradványok vallatása során.

Ad 2. A hagyományos *kémiai* vizsgálatok mellett napjainkban jelentősen megnőtt a mikrokémiai vizsgálatok szerepe. Egyre szaporodó számú kromatográfiai módszer ismeretes, amelyeket általában elválasztási eljárásoknak neveznek, és amelyek lehetővé teszik a molekulásúly precíz megállapítását. Továbbra is élnek azonban a toxikológiai vizsgálatok, amelyek mind a szerves, mind a szerves mérgeket egyaránt kimutatják, és amelyek között napjaink sajnálatos fogyasztási termékei – az alkohol mellett –, a természetes és mesterséges kábítószeresek találhatók meg leggyakrabban. Kémiai módszereket alkalmaznak még metallográfiai, illetve okmány- és robbantásos vizsgálatoknál (*forensic chemistry, chemical criminalistics*). (Ezekről a tankönyvünk szakfejezeteiben majd szót ejtünk.)

Ad 3. Az élettelen anyagi világ változásaival foglalkozó *fizika* a tárgyi bizonyítékok előtérbe kerülésével értékelődött fel a kriminalisztika számára. A modern krimináltechnikai eljárások javarésze fizikai ismereteken alapul. Gondoljunk csak a felületi és térbeli – látható és látens – eszköz-láb-gépjármű-fegyvernyomokra! Ám pontos adatokkal, mérési eredményekkel szolgálhat egyes anyagmaradványok körében is, például az anyagösszetétellel, az anyag komponenseivel kapcsolatban.

Az optikai eljárásokban segíti a fizikusok munkáját a rendkívül fejlett mikroszkópia, amely az elektronmikroszkópok korában már lehetővé teszi a szubmikroszkopikus vizsgálatokat is.

A fizikusok találmányai közé tartoznak – az anyagmaradványok vizsgálatára használva – az infravörös, az ultraibolya és a lézerfény, a spektrográfiai és neutronaktivációs módszer alkalmazása csakúgy, mint a röntgenfluoreszcencia- és röntgenmikrostruktúra-analízis, valamint a bűnügyi fényképezés, videózás módszertana is. (Ezekről is írunk a további technikai fejezetekben.)

Ad 4. A forenzikus mérnökség (*forensic engineering*) adja a közös pontot a *műszaki-mérnöki tudományok* és a kriminalisztika között. Gondoljunk csak a közlekedési balesetek vizsgálatára, amely – a fizikai alapismereteken és kutatási eredményeken túlmenően – már olyan speciális műszaki tudást halmozott fel és alkalmaz nap mint nap, amely nélkül – bátran állíthatjuk – releváns büntetőjogi kérdéseket (sebességet, irányt, féktávolságot stb.) nem lehetne eldönteni. A ténykutatást végző kriminalisztika nem élhet meg a mérnöki tudományok eredményei, a besegítő műszaki szakértő véleménye nélkül, és ez – a közlekedési eseteken túlmenően – igaz például a foglalkozás körében elkövetett bűncselekmények körére is. Vegyük csak az épületből, állványokról kieső személyeket, tárgyakat, a gázrobbanásos, bányabalesetes stb. ügyeket!²⁰

Ad 5. Első pillanatra talán meglepőnek tűnik a *matematika* felbukkanása mint tudományági kapcsolat, pedig egyáltalán nem előzmény nélküli. Az 1950-es években – amikor még informatikáról nem is beszélhettünk – már külön kötet is készült az amerikai kriminalisták számára, amelyben ecsetelték a „rendőrmatematika” alkalmazási lehetőségeit a nyomozásban.²¹ Napjainkban már hazánkban sem szabad meglepetést okoznia: vegyük csak a Bayes-tétel hazai kutatásának megélénkülését,²² vagy a matematikából kinőtt informatikát!

Ad 6. Az utolsó szót követve mondjuk el, hogy az elmúlt két évtized tendenciózus fejlődése révén önálló ággá vált az *informatika*, olyannyira, hogy e nélkül modern kriminalisztika a 21. században már nem is igazán létezhet. Szerepe, jelentősége világos és egyértelmű a kriminalisztikai szempontból releváns adatok tárolásában, rendszerezésében és az azonosítási folyamatokban. Mind a krimináltechnika, mind a krimináltaktika hasznosítja eredményeit, egyúttal saját módszertanukkal segítséget is nyújtanak az informatikai fejlesztésekhez.

Ad 7. A digitális adatok jelentőségének fényében nem meglepetés, hogy a *kibernetika* mint a számítógépek, automatikus berendezések, komplex szerkezetek, rendszerek vezérlésének és működtetésének elméletével és gyakorlatával foglalkozó tudományterület napról napra újabb és újabb hasznosítható eredményeket produkál a ténykutató kriminalisztika számára.

Ad 8. Katona Géza a kriminalisztika és a természettudományok – mint „anyatudományok” – érintkezési területein létrejött, „kettős kötődésű”, alkalmazott tudományi, adaptációs mezőket nevezi plasztikusan „*híd- vagy komptudományoknak*”.²³ Köztük például a már általunk fentebb megjelölt daktiloszkópiát, traszológiát, kriminalisztikai fényképezést, fegyvertant, kézírásvizsgálatot, rovarant.

C) A kriminalisztika kapcsolatainak harmadik nagy csoportjába a *társadalomtudományok* (mint „szellemtudományok”)²⁴ közül legfőképpen az alábbiak tartoznak (a már fentebb részletezett pszichológián túlmenően):

- a
-) filozófia,
- b
-) logika,

c

) pedagógia,

d

) statisztika,

e

) archeológia.

Ad a) A humán műveltség alapját képező ősi tudományterület, a *filozófia* „bölcssége” – a büntetőjog erkölcsi alapjai mellett²⁵ – letette azt az elméleti alapkövet is – nézetünk szerint –, ami nélkül értelmetlen lenne a bűnüldözés tudományáról beszélni. Nevezetesen, hogy a múlt megismerhető, hogy a jelenben tudunk torzításmentes tükröt tartani a múlt történései elé, az igazság feltárható, és a múlt rekonstruálható. Ez a princípium adja az egész bűnfelderítés és igazságszolgáltatás elvi alapját, ennek szellemében kell a kriminalisztikának is felhasználnia a más tudományterületek eredményeit és magának kidolgoznia a múlt megismerésének egyre finomabb, érzékenyebb eszközeit, módszereit.

Ad b) A *logika* tudománya dolgozta ki a kriminalisztikai gondolkodásra és praxisra is érvényes formállogikai fajtákat is, köztük – a profilalkotásnál majd részletesebben elemzett – indukciót és dedukciót is.

A kriminalista számára lehetséges az analógia alkalmazása is, ami során két hasonló jelenségből következtetést von le, mert valószínűleg ugyanaz az eredőjük. Ez alapján ismerhetők fel, modellezhetők a sorozatalkövetések, az azonos elkövetési módok.

Ad c) A *pedagógia* módszertana különösen a fiatakorúak, gyermekkorúak kihallgatásához, a velük kapcsolatos krimináltaktikai ajánlások, műfogások kialakításához nyújthat segítséget. Valamint a közös nemes cél, a bűnmegelőzés – beleértve a visszaesés elkerülését is – mezején látunk kapcsolódási pontokat, lehetőségeket a két diszciplína között.

Ad d) Ahogyan a kriminológiánál már említettük, a bűnözés és a bűnelkövetők bármilyen szempontú vizsgálata csak pozitívan hathat az egyes bűncselekmények felderítése körében is. Így az igazságügyi, ügyészségi *kriminálstatisztikai* adatok is hasznára válhatnak a felderítés tudományának. Gondoljunk csak a *hot spotokra*, vagyis a „forró helyekre”, ahol kriminalisztikai beavatkozást igényel az egyes bűncselekmények elszaporodása.

Ad e) A *régészet-archeológia (forensic archeology)* nem más, mint kriminalisztikai eszközökkel történő igen távoli múltba nézés. Míg a bűncselekmények esetében általában a közeli múltat percekben, órákban, napokban, hónapokban, alkalmanként években mérhetően vizsgáljuk, addig a régészet a távoli – évtizedes, évszázados, évezredes – múlt elé próbál tükröt tartani, és napjainkban próbálja rekonstruálni a lezajlott eseményeket. Úgy is fogalmazhatunk: ahol a kriminalisztika véget ér, ott – azon a határmezsgyén – kezdődik a régészet. A kriminalisztikában találóan használják egyes amerikai szakkötetek a *reconstruction of the past* címet vagy alcímet.²⁶

1.1.4. A kriminalisztika közvetett és közvetlen bűnmegelőzési funkciója

A) Valamennyi bűnügyi tudománynak alapvető célja és feladata a bűnözés elleni küzdelem előmozdítása és ezen belül különösen a bűncselekmények megelőzésének jogi

vagy nem jogi eszközeinek és módszereinek előtérbe állítása. Ezt teszi például a büntetőjog az egyéni és az általános prevenció hangsúlyozásával. Az egyes bűnügyi tudományokra való kitérés nélkül mindenekelőtt a kriminalisztikával kapcsolatban lehet és kell arra a közismert mondásra hivatkozni, hogy a bűnözés megelőzésének (csökkentésének) az egyik legfontosabb összetevője, leghatékonyabb biztosítéka az, hogy minden bűncselekményt és bűnelkövetőt felderítsenek. Ilyenkor ugyanis a potenciális bűnelkövető már túl nagyra tartja a kockázatot. Következésképpen a kriminalisztika általában is bűnmegelőző funkciót tölt be, amikor gyarapítja és továbbfejleszti a bűncselekmények felderítésének és bizonyításának eszközeit és módszereit (*közvetett megelőzés*).

B) A kriminalisztika *közvetlen bűnmegelőzési funkciójának* számos területe alakult ki. E területek közül – a teljesség igénye nélkül – az alábbiakat emeljük ki:

a

) magatartási (viselkedési) ajánlások, taktikai javaslatok a sértetté válás elkerülésére általában, valamint az egyes bűncselekménytípusoknál;

b

) az ún. „objektumvédelemmel” kapcsolatos technikai és szervezeti ajánlások;

c

) a biztonságtechnikai eszközök s ezen belül számos (fényre, zajra, mozgásra aktiválódó) riasztóberendezés alkalmazása vagy ugyancsak sokféle, éspedig általában érzékelővel, továbbítóval és kijelzővel ellátott jelzőberendezések alkalmazása (jelentős részben az elkövető által nem érzékelhető elváltozásokat is felfognak például ultrahangos, hőérzékelős, áramkör-változásos megoldásokkal);

d

) a biztonságtechnikai csapdák igen széles körét dolgozta ki a kriminalisztika, kezdve a nyomcsapdáktól (az elkövető nem tudja kikerülni, hogy a jól elhelyezett és előkészített akadály elhárítása közben kiváló minőségű nyom ne keletkezzék) az ún. „tárgycsapdák” át (ellophatónak látszó autó, kerékpár stb.), továbbá általános technikai csapdák (automatikus fotózás, film- és videófelvétel, ipari, biztonsági CCD-kamerák) egészen a vegyszeres – többnyire csak mesterséges fényben látható színezékekkel – vagy a kutya számára könnyen követhető szaggal, legújabban pedig már izotóppal preparált tárgyakig (lásd erről részletesebben a 12. fejezetben írtakat);

e

) a büntetőeljárás kényszerintézkedések időzítésének taktikája nemcsak az előkészített vagy megkísérelt bűncselekmény befejezését akadályozza meg, hanem további bűncselekmények elkövetését is (például bűnszövetség tagjainál jól szervezett kutatással drogok, fegyverek, hamis okmányok lefoglalásával vagy személyek elfogásával; erről a 25. fejezetben részletesebben írunk);

f) a nyomozási cselekmények nevelő jellegű fogantatása (például különösen gyermek- vagy fiatalok bűnelkövető esetén).

Azt a tényt is kiemeljük még a kriminalisztika megelőzési funkciójával kapcsolatban, hogy bizonyosfajta elmozdulás érzékelhető a világ bűnüldözésében a reaktív, utólagosan reagáló szemlélettel szemben a proaktív, megelőző intézkedések felé. Különösen igaz

ez a 2001-es amerikai terrortámadás óta, amely felélénkítette, intenzívebbé tette a folyamatot.

1.2. A kriminalisztika története, mérőföldkövei, alapelvei, szakirodalma

1.2.1. A kriminalisztika története

A kriminalisztika általános története is azt mutatja, hogy valóban igen szoros a kapcsolat a büntetőeljárás joggal: amíg ugyanis az inkvizitórius, kötött bizonyítási rendszerű büntetőeljárás volt az uralkodó, addig lényegében nem volt szükség kriminalisztikára. Ezzel szemben a szabad bizonyítási rendszerű, kontradiktórius eljárás szükségszerűen elvezetett a kriminalisztika kibontakozásához. Mihelyt a beismerés nem számít a bizonyítékok királynőjének, mihelyt tilos a terheltet önvádra kényszeríteni stb., azonnal szükségessé válnak, és egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert az egyéb bizonyítékok, és ezek között különösen az ún. közvetett bizonyítékok (nyomok, anyagmaradványok, elváltozások, írások és általában csak *indiciumot* tartalmazó vallomások). Ilyen aspektusból nézve a kriminalisztika története tulajdonképpen nem más, mint a közvetett bizonyítékok térhódításának, bővítésének és kiteljesedésének története. Ennek megfelelően maga a kriminalisztikai gondolkodásmód is döntően heurisztikus, induktív jellegű: kevés és hiányos adatoktól, információktól kell eljutni a sok és megbízható adathoz, információhoz, az egyszerű gyanútól a teljes bizonyossáig.

1.2.2. A kriminalisztika fejlődésének öt mérőföldköve

A modern kriminalisztika (konkrét) fejlődési történetét mérőföldköves modellezéssel mutatjuk be. Felfogásunk szerint az öt kiemelhető mérőföldkövet három vizsgálati tárgycsoportot és két módszert foglal magába. Ezek az alábbiak:

1

. ujjnyom-ujjnyomat alapú személyazonosítás;²⁷

2

. vérazonosítás;²⁸

3

. neutronaktivációs elemző azonosítás;²⁹

4

. DNS-alapú azonosítás;³⁰

5

. digitális adatok a ténymegállapítás szolgálatában.³¹

1.2.2.1. Az első mérőföldkövet, az ujjnyom

Már a 19. század közepétől a kriminalisták látókörébe került a személyazonosítás mint cél. Az ezzel kapcsolatos módszerek kidolgozása egész Európát foglalkoztatta. A felsorolásban megjelölt kutatók felismerték az ujjnyomok (tenyérszemélynyomok, manapság pedig már tenyérszemélynyomok), a bőrfodorszákon/papilláris vonalakon/bőrléceken levő pórusok (poroszkópia) kriminalisztikai jelentőségét, a felhasználhatóságuk többretegűségét.

Az ujjnyomok mindenekelőtt személyazonosításra alkalmasak, ám nemcsak élő személyek, hanem ismeretlen holttest vagy hullarészek azonosítására is van mód a segítségükkel. Alkalmasak, mert állandók. Nem változik, és nyom nélkül nem is változtatható az ujjnyomok rajzolata. Egyediek is, mert minden ember ujj- és tenyérnyoma eltérő, nem ismétlődő, sajátos minúciapontokkal rendelkezik. Osztályozhatók is, mert a bőrfodorszál-rajzolat sajátossága, hogy bizonyos jellemzők léte vagy hiánya, illetve száma és formája alapján egymásra épülő osztályok állíthatók fel. Előnyük még a könnyű leképezhetőségük, mivel akár az ujjnyomról, akár az ujjnyomatról van szó, mindkettő egyszerű módon keletkezik. A bűncselekmény helyszínéhez, tárgyaihoz köthető (általában nem szándékolt) ujjnyom(ok) keletkezéséhez csak az kell, hogy az ujjak valamilyen tárggyal érintkezzenek. Az összehasonlítási, nyilvántartási céllal készített ujjnyomatok keletkezéséhez pedig a vékonyan befestékezett ujjakat szándékosan papírlaphoz kell nyomni. Az ujjnyom valóban az első mérőföldkő időben és – máig megőrizve – jelentőségében is a kriminalisztikában. Ugyanakkor nem hallgatható el, hogy mellette léteztek egyéb emberi és nem embertől származó – például állati, eszköz-fegyver-jármű – felületi, illetve térfogati nyomok is, amelyek a kriminalisztika számára már a modern idők kezdetén is jelentőséggel bírtak. Ilyenek a Gross alapművében is főszerepet betöltő lábbeli- és láb-(talp)nyomok, fognyomok. Kimondhatjuk, hogy akkor még nem volt érdemi szerepe a száj-homlok-fülnyomoknak, azok egyedisége, azonosítása nem szerepelt kezdetben a kriminalisztika eszköztárában.

1.2.2.2. A második mérőföldkő, a vér

A második nagy kriminalisztikai azonosítási mérőföldkő a bűnügyekben nyomként és anyagmaradványként is fontos szerepet játszó vér. Nem mintha előtte nem lett volna már vér a helyszíneken, ám csak a 19. században sikerült egyáltalán biztosan felismerni, azonosítani a biológusoknak. Második lépcsőben pedig megkülönböztetni az emberi és állati vért, majd kimunkálni, bizonyítani, hogy kitől származik. Ez a három lépcső vezetett az azonosítási létrán arra a szintre, hogy a 20. század első felében az ujjnyom mellé felsorakozott a „megdönthetetlen” bizonyítékok közé a vér mint anyagmaradvány is.

Az elektronmikroszkópnak is köszönhetően a vérkutatásokkal párhuzamosan fölerősödtek az egyéb anyagmaradvány-alapú kutatások is. Ez igaz volt az emberi és nem emberi maradványokra is. Gondoljunk csak például előbbi csoportban a haj, szőr, bőr, köröm, fog, csont, velő, nyál, köpet, hüvelyváladék, ondó, anyatej, magzatszurok, vizelet, széklet, utóbbi csoportban az állati és növényi maradványok, továbbá üveg, textil, fém, papír, rost, fűszál, virágpór, talaj, por (lőpor), műanyag, gumi, ásványi anyag, tinta, sár, rozsda, vegyszer, olaj, zsír, hamu, gyertya, mérge, természetes és mesterséges kábítószer, robbanóanyag, vegyi anyag vizsgálatára.

1.2.2.3. A harmadik mérőföldkő, a neutronaktivációs módszer alkalmazása

A harmadik mérőföldkőként az „atomdetektív” megjelenését jelölhetjük meg az 1940–50-es évektől kezdődően. Ekkor ismét a természettudományos alapú kutatások hozták a kezdeti eredményeket, majd következett a kriminalisztikai alkalmazásuk. A neutronaktivációs módszerrel addig beláthatatlan mélységű elemzéseket végezhettek a szakértők az anyagmaradványok körében. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az addig valóban látens

világ egyre inkább láthatóvá vált. Az egyes anyagmaradványok azonosítása új szintre érkezett ezzel a technológiával.

A neutronaktivációs elemzés lényege az, hogy minden emberi és állati, illetve nem emberi anyagmaradványban lehetnek mikromennyiségű (akár a milligramm egymilliomod része) nyomelemek, amelyeket az érzékeny műszer kimutathat. A vizsgálandó mintát műanyag kapszulában elhelyezik az igen tekintélyes méretű kísérleti reaktorba, ahol neutronáramnak teszik ki. A neutronok hatására a nyomelemek radioaktívvá válnak, és sugárzást bocsátanak ki, amelynek intenzitása elemenként különböző. Ennek a sugárzásnak a félelmetesen gyors méréséből megállapítható a jelenlévő nyomelemek fajtája és mennyisége. (Ma már számítógépes képernyőn, illetve nyomtatással is megjeleníthetők a nyomelemek fajtái, mennyiségük, ilyenformán az analizálás eredménye, az összehasonlíthatóság egyszerű, egyúttal sokkal gyorsabb és magasabb minőséget adó is.) A korábbi laborok helyére „erőműszerű” kutatóműhelyek, csarnokok, a kémcsövek helyére vezérlőpultok kerültek, a sebességben pedig vonatról repülőre váltott az anyagmaradvány-vizsgálat.

1.2.2.4. A negyedik mérföldkő, a DNS

A (modern) kriminalisztikai azonosítás történetében a negyedik mérföldkőnek a 20. század második felében megismert DNS-t, annak felfedezését és összehasonlító vizsgálatát jelölhetjük meg. Az ezzel kapcsolatos elemzések és megállapítások lényege, hogy a DNS (dezoxiribonukleinsav mint a nukleinsavak közé tartozó vegyület) az átöröklés folytán a legtöbb élő sejtben és sok vírusban megtalálható. Aránya egy sejtben belül általában állandó és az adott fajra, így az emberre is jellemző. Az emberi fajon belül pedig az egyedekre jellemző speciális felépítéssel bír mintegy „genetikai információt”, egyedi jelrendszert hordozva.

A DNS-t Miescher svéd biológus fedezte fel 1868-ban, azonban annak az öröklődésben játszott szerepével még nem volt tisztában. A DNS kémiai szerkezetének modelljét 1953-ban írta le a *Nature* című tudományos szakfolyóiratban két cambridge-i kutató, Francis Crick és James Dewey Watson. Felfedezésükért Nobel-díjat is kaptak 1962-ben.

Közel három évtized múlva, 1980-ban Ray White felfedezte, hogy az emberi DNS-ben különböző hosszúságú töredékek találhatóak (RFLP – *restriction fragment length polymorphism*). Ennek alapján (Sir) Alec J. Jeffreys leicesteri professzor 1984-ben kidolgozta a DNS-vizsgálaton alapuló személyazonosítás módszerét. Megállapította, hogy az emberi örökítőanyag számos helyen ún. miniszatellit régiót tartalmaz, amelyek ismétlődnek és magsorrendeket tartalmaznak. Ő nevezte el a DNS-t „genetikai ujjnyomnak”. Ez egyúttal az eljárásnak a – marylandi Cellmark Diagnostics vállalat által – levédett neve is. A DNS-azonosítás másik technikáját pedig a Lifecodes Corporation DNS-nyom-tesztként védette le.

A DNS-vizsgálat első igazi gyakorlati próbája 1987-ben az Egyesült Királyságban volt C. Pitchfork ügyében, akit éppen egy tömegtesztelés alapján derítették fel. Kétszeres – a helyszíneken váladék anyagmaradványát hagyó – kéjölőt keresett a narborough-i rendőrség. Ennek keretében elrendelte a kisváros összes számba jöhető férfi lakójának vérmintavételét. Az 1600 darab teljes DNS elemzésére mégsem kellett várni, ugyanis a később életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt személy először elfoglaltságára

hivatkozva nem adott mintát, majd az egyik barátját beszélte rá, hogy adjon helyette vért. Ez a rendőrség számára gyanússá vált, így megtörtént Colin Pitchfork vérének levétele, annak DNS-ének a helyszínen hagyott ondómintával való összehasonlító vizsgálata, ami alapján Jeffreys módszerével megállapították a személyazonosságot.

Magyarországon szintén általánosan elfogadott a DNS-azonosítás: az első DNS-polimorfizmus vizsgálatot 1992-ben végezték.³²

Konkrét esetben 1994. december végén kettős emberölés kapcsán tartóztatták le T. Sz. F. budapesti lakost. Tagadásával szemben a DNS-vizsgálat megállapította, hogy a ruháján talált vér a második áldozat testéből származik.

1.2.2.5. Az ötödik mérföldkő, az elektronikus (digitális) adat

Átlépve az 1990-es évek küszöbét nem lehet(ett) nem észrevenni, hogy megváltozott a világ körülöttünk, benne a bűnelkövetők és a kriminalisztika fegyvertára is. Bővült, mégpedig az elektronikus adatok szinte kimeríthetetlen, mindent behálózó, ezerféle formában megjelenő tömegével és az azokhoz kapcsolódó felderítési eszközökkel. Ezek a tenger sötét mélyétől egészen a csillagos égig vezetnek, hiszen gondoljunk csak az óceánok alját is ellepő adatgyűjtő üvegszálakra, illetve a földrajzi helymeghatározást segítő, űrben kerengő műholdakra! Ahogyan a gazdasági szférában is az adat, az információ a legdrágább, a legértékesebb áruk egyike lett, úgy a bűnüldözés is felismerte az általunk már egy korábbi kutatásban rögzített tapasztalati elvet, hogy „minden rendőrség annyit ér, amennyi adata van”.³³ Mindenekelőtt persze minőségi, releváns adata. A rendőrség – mint általában a bűnüldözés legfőbb letéteményese – alatt a nyomozást, a nyomozót, a nyomozó hatóságot is értjük, és bárhol a világban, hiszen mindenhol folyik bűnüldözési-bűnmegelőzési és hírszerzési ténykutatás.

A kriminalisztikai alapkérdések megválaszolásához is elengedhetetlenek az adatok. Ezek új, elektronikus formája, egyre nagyobb bokrétájú csokra jött létre az elmúlt 20–25 évben. Nézetünk szerint az alábbiakat sorolhatjuk közéjük (amelyeket a későbbi fejezetekben részletezünk):

1

. a digitális hangazonosítást;

2

. a közterületi digitális kamerarendszereket és képanyagelemző programokat;

3

. a digitális retina- és íriszazonosítást;

4

. a kézgeometriai vizsgálatot;

5

. a rekonstrukciós szoftverek alkalmazását, például számítógépes arc- és helyszín-rekonstrukciót;

6

. a digitális adatbányászatot és raszterezést;

7

. a reptereken, hivatalokban, védendő intézményekben is gyakorta használt biometrikus szkennelést;

8

. a bűnelkövetők vagy bűnelkövetést tervezők mozgását figyelő digitális GPS-rendszert;

9

. a rádiófrekvenciás helyazonosítást (RFID);

1

0. a főleg a korrupcióval, szervezett bűnözéssel, terrorista cselekedetekkel kapcsolatban használt leplezett (titkos) hang-, beszéd-, kép- és videófelvevételeket;

1

1.a mobiltelefonon, telefaxon, videófelvevőn, számítógépen, mindenben, ami mikroprocesszort tartalmaz, illetve kiegészítőin (asztali PC, laptop, netbook, chromebook, tablet, lemezek, pendrive stb.) tárolható, illetve továbbítható adatokat;

1

2. a virtuális kutatások digitális adatait;

1

3.a közösségi világhálókon (például Facebook, Instagram, Iwiw, LinkedIn, Pinterest, TikTok, Twitter, Youtube) úszó adatokat, webhelyellenőrzéseket;

1

4.a számítógépes adatszerzéseket, a kiberyomozások adatait.

Az elektronikus adatról mint kriminalisztikai mérőföldkőről – nem kimerítő jelleggel – pontokba rendezve összefoglaljuk, hogy mi benne a novum, illetve milyen tények erősítik korszakos jelentőségét.

a

) A számítógépekről és egyéb digitális forrásokból kinyerhető, kiszűrhető adatok bűnüldözési, és tegyük hozzá, bűnmegelőzési szerepe egyre nagyobb teret kap világszerte.

b

) Az adatszerzés nagyon magas szintű technológián alapul.

c

) A bíróságoknak mint a bizonyítás végső letéteményeseinek sokkal inkább a több adat (információ) az elvárásuk, mintsem a több eszköz.

d

) Az elektronikus (digitális) adatokhoz kapcsolódó igazságügyi informatikának tekintettel kell lennie arra a tényre, hogy ez a terület elsődlegesen piacvezérelt, ebből következően nagyon gyorsan alkalmazkodnia kell az új termékekhez és találmányokhoz, mégpedig érvényes és megbízható vizsgálati és elemző technikák kialakításával.

e

) Jellemző az is, hogy az igazságügyi informatikai protokollokat hierarchikusan alkotják meg, hogy az általános elvek állandóak maradjanak. Ugyanakkor rugalmasak is a számítógépes rendszerekkel kapcsolatos vizsgálati technikák kidolgozásában. Ez a megközelítés eltérhet a hagyományos igazságügyi tudományok által kialakított protokollmegközelítésektől, teret ad az egyedi igazságügyi tudományos vizsgálatnak is.

1.2.3. A kriminalisztika alapelvei

A tételes jogot magukba foglaló (bűnügyi) jogágak körében (például büntetőjog, büntetőeljárás jog) az elmúlt néhány száz évben kialakultak a modern, átfogó, úgy is fogalmazhatunk, hogy vezérfonalként szolgáló gondolatok, amelyek a kódexek kezdetén mindjárt útbaigazítják, felkiáltójellel jelölik a követendő jogalkalmazói „ösvényeket”, amelyekről az egész ügymenetben letérni nem szabad, és amelyek lámpásként világítják meg a helyes utat. Mivel a kriminalisztika nem jog-, hanem (alkalmazott) ténytudomány, összefoglaló kódexszel sem rendelkezik, ilyen kőbe vésett princípiumokat nem fogalmaznak meg a tudomány képviselői a kriminalisztikai (*forensic science*) tankönyvek elején. Mégis – nézetünk szerint – vannak olyan alapkövek, amelyek elvi élel segíthetik a múltbeli tényállások felderítőit, a pontos, torzításmentes detektálást. A következő sorokban ezeket fogalmazzuk meg nem kimerítő jelleggel.

1.2.3.1. A kriminalisztikai fő kérdéssor

Meglátásunk szerint a kriminalisztikai fő kérdéssor – a „7 W”: *mi, hol, mikor, hogyan, ki, kivel, miért* – is alapelvi szintű, hiszen ezek megválaszolása nélkül nem mondhatják az elbíráló hatóságok, hogy helyesen ismerik a releváns tényeket, a történeti múltat, az elbírálandó tényállást. Ha pedig nem ismerik hiánytalanul, torzításmentesen, és így próbálnak értékelni, dönteni, akkor ennek legfőbb veszélye, „a legrosszabb forgatókönyve” az esetleges *justizmord* (a „jogi halál”, „az igazság megölése”, súlyos bíróság tévedés a vádlott kárára) lehet, amelynek elkerülése, megelőzése minden jogalkalmazó elsődleges kötelességei közé tartozik.³⁴

1.2.3.2. A múlt megismerhető és megismerendő

A nem is igazán a kriminalisztika által kidolgozott és bizonyított tétel fontosságát jelzi az az állításunk, hogy a múlt, a múltbeli világ és események megismerésének képessége, tudása, és hozzáteszük, hite nélkül nincs értelme felderítésről, nyomozásról, bizonyításról, rekonstrukcióról, igazságról beszélnünk. Ezen alapelv nélkül értelmetlenné válnának a kriminalisztikában megfogalmazott ajánlások, metódusok. A múltbeli világ és történéseinek megismerésére alkalmas az emberi tevékenység, gondolkodás, eszköztárral, amelyekkel a hét fő kérdéssorra választ kaphatunk. A múltbeli igazság, a hű tényállás kiderítése ugyanis nem mítosz, nem illúzió, hanem tudományos eszköztárra épülő, tudatos emberi tevékenység. Az emberre jellemző érzéki, érzékszervi tényezők – például megtekintés, szemlélődés – mellett a racionális tényezők is szerepet játszanak. Sőt kerülnek előtérbe, mivel ezek teszik lehetővé a jelenség mélyére való hatolást, a belső tulajdonságok feltárását, az adatok magasabb szinten való feldolgozását. Úgy is fogalmazhatunk, hogy ahol az érzéki megismerés véget ér, ahol a korlátja emelkedik, ott kezdődik a racionális, végső soron a – sajátos, részben más tudományágakból megszerzett, részben maga által kidolgozott – kriminalisztikai eszköztárra épülő gondolkodás.

A szükségszerűen múltbeli cselekmény jelenbeli megismerésének tervezhető és szervezhető lehetősége és egyben követelménye, alapelvi „parancsa” – a kutatási tapasztalatok alapján gyakran töredékes, pontatlan, megbízhatatlan, tévedő forrásokon keresztül – nem kis feladat sem tartalmában, sem céljában. Tendenciájában viszont azt

látjuk, hogy a kriminalisztikai szemléletű múltmegismerés – a sokféle tudományág lendületes eredményeire való támaszkodással és saját módszertanának szüntelen fejlesztésével – mindennap tesz egy lépést a racionális múltlátás élesítésére, a múlt minél pontosabb megismerésére. Végül is ez a feladata, kötelessége a kriminalisztikának, a kriminalistának.

1.2.3.3. Minden bűncselekmény „nyomot” hagy

A gondolatmenetünk az Edmond Locard által megjelenített elvre épül, amely – megítélésünk szerint – napjainkra kifejezett alapelvvé érett.³⁵ A múlt megismerése a *principe de l'échange – theoretical exchange* vagy *transfer principle* magyar fordításban: „minden érintkezés nyomot hagy”, „cserehatás”, „nyomkereszteződés”, „anyagcsere” – elve alapján kezdődik, hiszen a detektálás az egymással kölcsönhatásba lépett személyek és tárgyak közötti „transzfer” nyomokat és anyagmaradványokat vizsgálja. Lényege szerint nem lehet úgy megváltoztatni a világban bármit is, hogy az az anyagi világban ne járjon valamiféle leképeződéssel, valamiféle – akár mikroméretű és nem is látható vagy idő múltával eltűnő – elváltozással. Azért is használjuk az alcímben – az egyszerű fogalmazás érdekében használt – „nyom”-nál az idézőjelet, mert a nyomnál és „emléknyomnál” sokkal szélesebb a változási tárház, különös tekintettel a végtelen számú és minőségű anyagmaradványra. Az eltitkolt elkövetésre törekvő tettes még a tudatos, jó előre, pontosan megtervezett, precíz végrehajtás során is – szándéka ellenére – hagy olyan anyagmaradványt, például hajszálat, szaganyagmaradványt vagy az ezerféle elektronikus adat apró részeit, amelyek minden körülmények között létrejönnek, és olyan ellenálló, stabilak és „ravaszak”, hogy lehetetlenné válik hátrahagyásuk elkerülése, létrejöttük és túlélésük megelőzése, illetve „kiirtásuk”, megsemmisítésük. Annál is inkább, mert napjaink e-adatokkal behálózott világában sokszor nem is érzékeli a tettes, hogy egyáltalán „nyomot”, például videófelvételt, helymeghatározásra alkalmas mobiltelefonos cellapozíciót hagyott maga után akár a helyszín felé tartva, akár a helyszínen, netán onnan távozva. És ez igaz már a kibertérben is, nem csak a fizikailag megragadható bűncselekményhelyszíneken.

1.2.3.4. Minden kriminalista annyit ér, amennyi adata van

Ha nincsenek „vázadarabjaink”, nem lesz belőle újjáformázott váza, és akkor nem ismeri meg a kriminalista – a rendőrség, az egyéb nyomozó hatóságok, ügyészség, végső soron a bíróság – a múltat sem. Akkor viszont megsértette, nem vette figyelembe a harmadik hirdetett princípiumunkat, a „feltétlen nyomkeletkezés” széleskörűen értelmezett elvét. Vagyis nem gyűjtötte be a fellelhető adatokat a múltbeli esemény rekonstrukciója érdekében az összes forrásból. Mégpedig a minőségi adatokat, mivel önmagában a sok adat, az adatbőség és adatgazdagság még nem feltétlenül jelenti a sikert is. Hiszen milliónyi adat gyűlhet össze, amelyeknek sem közeli, sem távoli kapcsolata nincs az inkriminált eseménnyel. Irrelevánsak a büntetőjog szempontjából, nem tartoznak a vázához. A kriminalistának a minőségi, releváns adatokra van szüksége. Ezek azonban – a véletlen szerencsés esetét kivéve – „nem pottyannak le az égből”, ezeket tudatos tevékenységgel, tisztességes módon – jogi és kriminalisztikai előírásokat, szabályokat és ajánlásokat betartva – be kell szerezni, be kell gyűjteni. Fel kell kutatni őket, majd

elemezni, vizsgálni, tárolni, óvni kell a szennyeződéstől, keveredéstől, a „zajtól”, hogy csermelytisztá válaszokat kapjunk az alapvető hét kriminalisztikai kérdésre. (Megjegyezzük, hogy a minőségi, releváns adatok egyúttal hatékonyan segíthetnek a kriminalisztika bűnmegelőzési funkciójának teljesítésében is.)

Ez idáig az adatról szoltunk, miközben mind a kontinentális, mind az angolszász szakirodalomból kitetszik, hogy különbséget kell tennünk az adat, az információ és a bizonyíték fogalma között. Röviden fogalmazva: az információ az adat hírtartalma. Mondhatjuk úgy is, hogy az adat külső, objektív megjelenés, tényre vonatkozó ismeret, míg az információ az adat összefüggésszerű értékelése, feldolgozása, elemzése során megismert, „kihámozott” szubjektív beltartalom, vagyis értelmezett adat.³⁶A bizonyíték pedig valamely büntetőjogilag releváns tényre vonatkozó, törvényes módon és forrásból beszerzett adat. Az így összegyűjtött – és már ellenőrzött adatokból táplálkozó – bizonyítékok összességükben és összefüggéseikben megmutatják a múltbéli eseményt. Felhasználhatók már a bizonyításban is, belőlük megállapítható a tényállás, vagyis az összes kriminalisztikai főkérdésre a torzításmentes válasz.

1.2.3.5. Az „első csapás” jelentősége és követelménye

A következő alapelvi szintű kiemelésünk az eredeti nyelvén, németül *erster Angriff*,³⁷ angolul pedig *first strike* néven ismert „első csapás” („első támadás”, „első fellépés”) fogalma, ami még szorosán kötődik az előzőekben taglalt adatokhoz. Mit is takar a fogalom?

Felfogásunk szerint mindazokat az elsődleges intézkedéseket – köztük az adatgyűjtéseket – foglalja csokorba, amelyeket a bűncselekmény nyomozó hatóság tudomására jutását követően – az eredményes tényfelderítés, a hét alapvető kriminalisztikai kérdés megválaszolása érdekében – haladéktalanul, a lehető leggyorsabban a hatóságok megtesznek, illetve amelyeket meg kell tenniük.

Mivel válik ki, mi által több, miért emeljük alapelvi trónusra?

Válaszként a következő érveket sorakoztatjuk fel:

1

. a kriminalisztikai tapasztalatok szerint, aki az „első csapás” lehetőségét és esélyét elhibázza, elmulasztja, annak vajmi kevés esélye van a pontos válaszadásra a későbbiekben;

2

. ugyanez pozitív megközelítésben: aki él az „első csapás” lehetőségével, aki akkor és ott gyors és alapos, megfelel modern korunk „kettős szorításának”, annak nagy esélye van a további sikerekre is;

3

. a „forró nyom” mindig nagyobb esélyt ad a releváns adatok, köztük a tettes személyének felkutatására, mint a „hideg”, már „kihűlt”, régóta lezajlott, időben és térben távoli cselekmény;

4

. az emberi pszichében levő „emléknyomok” felidézése – főszabályként, mivel néhány kivétel előfordul – annál könnyebb, minél közelebb van az eseményhez. A másik

oldalról: minél inkább távol vagyunk időben a múltbéli cselekménytől, annál nehezebb torzításmentes tükröt tartani az események elé (például annál többet tévednek a tanúk);
5

. nemcsak a pszichés, de a tárgyi nyomok fennmaradásának sem kedvez az idő múlása, azok is halványulnak, eltűnnek a környezeti hatások miatt, és nem „lépnek fel újra”;

6

. annak ellenére, hogy az anyagmaradványoknál a „partizán” jellegüket, a „szívósságukat”, tartósságukat emeltük ki, esetükben is a frissesség előny (legfeljebb lehetőség marad későbbre is), de az azonosítási – különösen az egyedi – mindig csökken valamelyest;

7

. az „első csapás” váratlanul érheti az esetlegesen már képbe került tettet is, „letaglózhatja”, sokkolhatja a gyorsaság, a tettevel való szembesítése, az idő rövidege nem adja a tudatos, lehiggadt, kimunkált védekezés lehetőségét sem számára, sokkal könnyebb közvetlen bizonyítékként értékelhető, ma is értékes beismerő vallomását (is) elnyerni;

8

. az „első csapás” alkalmazható mind a nyílt, mind a titkos nyomozások körében; az előbbinél a helyszíni szemle és a köré csoportosuló – forró nyomos – intézkedések adják meg a „vezérütést”, a titkosnál pedig a szisztematikusan végrehajtott előzetes adatgyűjtést követő, gondosan előkészített, egyúttal váratlan realizálás – például kutatás, lefoglalás, azonnali kihallgatás, kényszerintézkedés – adja meg a „csapás” erejét.

1.2.3.6. A természet nem ismétli önmagát (Natura non facit saltum)

A végére maradt a kriminalisztikai piramismodellünk fókusza, az azonosítás mint célkitűzés, illetve az azt támogató elv. „A természet nem csinál szaltót”, vagyis a „természet nem ismétli önmagát” – üzeni némileg átértelmezve a *natura non facit saltum*³⁸ latin gondolat. Nem találkozunk még egy ugyanolyan, „hasonmás” emberrel a Földön, hiszen például 64 milliárdos populációnál várható majd egy ujjnyomat-megegyezés a jelenlegi 7–8 milliárdos népességgel szemben. A megállapítás mások érdeme, magunk csak felismertük ennek fontosságát és – nézetünk szerint – olyan jelentőségét, amely „vezéreszmeként” szolgálhat szinte minden kriminalisztikai tevékenységnél. Minden mozzanatban bűnügyekhez kapcsolható személyt, testrészt, tárgyat, írást, nyomot, anyagmaradványt, eseményt, időt, helyet, elkövetési módot, eseménysort, jelenséget, okot, motivációt, célt, a bűnmegelőzés körében jövőbeli szándékot, potenciális célpontot – és sorolhatnánk folyton-folyvást – azonosítanak.

Az azonosítás elmélete kellően kimunkált tétel az elméletben,³⁹ a gyakorlat pedig követi a fő gondolatát. Nevezetesen, hogy a természetes személy elkövető egyedi, mással össze nem tévesztendő alany. Olyan egyedi jelenség, biológiai lény, aki duplumként nem létezik a földön. A kriminalista a megismételhetetlen, egyedileg azonosítható tettet, tetteseket keresi. Igyekszik ezt megtenni a tárgyakkal, nem csak személyekkel kapcsolatban is, mégpedig nyomokon, anyagmaradványokon, vallomásokon és okiratokon keresztül. Törekszik és törekednie is kell az elv alapján az egyediség, a megismételhetetlenség

megállapítására, azonban ez nem minden esetben lehetséges sem elvi, sem gyakorlati szinten. Gondoljunk csak a tömegszériában gyártott feszítővasakra, autókra, órákra, telefonokra, ékszerekre, ruhaneműkre stb., amelyek mind lehetnek elkövetési eszközök, elkövetési tárgyak, végső soron nyomképzők vagy nyomhordozók. A csoportazonosítás is lehet értékes, ha nem is ér fel az egyedivel, ám mindig kutatni kell a tömegtermékek esetében is a gyártás, használat során esetlegesen létrejött egyedi torzulásokat, hibákat, azonosítási pontokat. (Erről részletesebben írunk a 2. fejezetben.)

1.2.4. A kriminalisztikai elméletek

A kriminalisztika tudománnyá fejlődésében nagy szerepet játszott azon elméletek rendszerezése, amelyek az egyes gyakorlati nyomozási cselekmények legfontosabb bűnüldözési funkcióit alapozzák meg, valamint a bűnügyi nyomozás tudományához kapcsolódó összes cselekményt áthatják. Ezek a nyomelmélet, a kriminalisztikai azonosításelmélet és a bizonyításelmélet. Mindegyik közös jellemzője, hogy a bűnüldözés legfontosabb alapvonásait tartalmazzák, a kriminalisztika fejlődése minden szakaszában e tételekhez vezethető vissza, az egyes eszközök és módszerek, taktikák és technikák alkalmazása minden esetben e főbb elméletek szolgálatában áll.⁴⁰

A kriminalisztikai elméletek közül a nyomelmélet és az azonosításelmélet szorosan összefügg. Előbbi a büntetőjogilag releváns nyomok keletkezése körülményeinek feltárásával, rögzítésével és vizsgálatával, utóbbi a múltban keletkezett nyomokon keresztül a múltban lejátszódott eseménnyel ok-okozati kapcsolatba került objektumok megállapításával foglalkozik. A nyomelmélet keretében lehet definiálni azt, hogy melyek azok az elváltozások, amelyek vizsgálata révén el lehet jutni az egyedi azonosításig, melyek azok a bűncselekménnyel összefüggésben fellelhető információk, amelyek kutatása elsődleges, vagy olyan leletekkel szolgálnak, amelyek szakértői vizsgálata kategorikus eredményekhez vezethet.

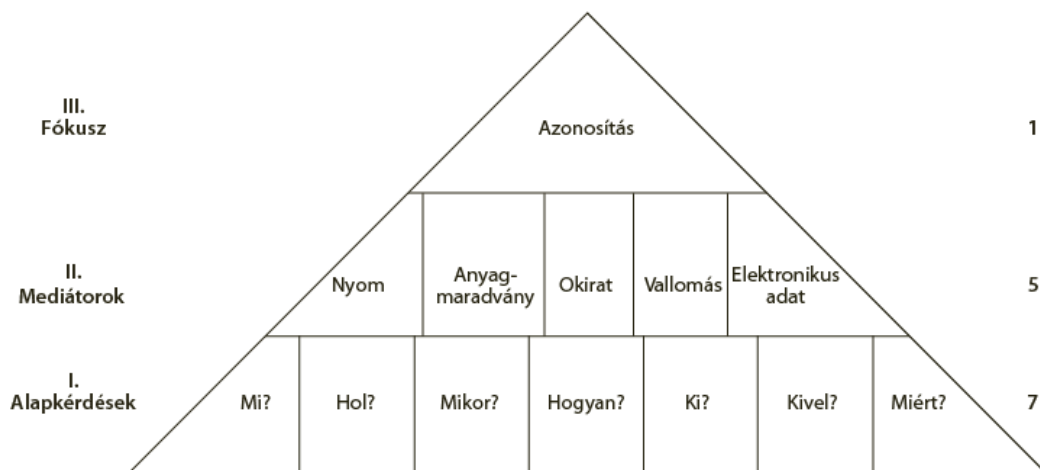
Az azonosításelmélet tételei közül különösen a tárgyak egyediségének és viszonylagos maradandóságának és a tárgyak kölcsönhatása visszatükröződése törvényének van örök érvényű jelentősége a kriminalisztikában. A tárgyat alkotó lényeges és nem lényeges, stabil és instabil sajátosságok, mennyiségi és minőségi tulajdonságok a maguk összességében a természetben nem ismétlődhetnek meg. Ennélfogva az azonosítás jelentősége továbbra sem kérdőjelezhető meg. Emellett az elementáris tükröződés minden bűnügyben két materiális rendszer (objektum) találkozására, kölcsönhatására vezethető vissza, amely rendszerek a fellelhető nyomok révén egyedileg megállapíthatók (azonosíthatók). A kriminalisztikai azonosításelmélet keretében továbbá nem feledhető az sem, hogy minden azonosság megállapítása egyszersmind a különbözőség megállapítása is más tárgyakkal, személyekkel, jelenségekkel szemben. Egy tárgy éppen azért azonos önmagával, mert egyszersmind különbözik minden más tárgytól, jóllehet lehetnek részben közös sajátosságaik, s éppen ezért hasonlók egymáshoz, illetve közös csoportba (nembe) tartoznak. E törvényszerűségek pedig a jövőben sem változhatnak meg.

A nyomelmélet és az azonosításelmélet mellett a bizonyításelmélettel mint a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika közös, szükségszerű részével kell foglalkozni. A nyomozás során annyira bontakozik ki a bizonyítási oldal, amennyire az adott eljárási szakaszban megkövetelt a ténykérdések helyes eldöntése, a ténymegállapítások

megalapozottsága, kezdve az egyszerű gyanútól egészen a teljes bizonyítottságig. A kriminalisztikai bizonyítás a nyomelméletet illetően módszertani támpontokat ad a nyomok és más tárgyi bizonyítékok felkutatásához, míg az azonosítás esetében a bűncselekmény és a bizonyítékként felhasználható tárgyak és jelenségek közötti kapcsolat kimutatását teszi lehetővé. A bizonyításon – amely lényegében megismerést jelent – keresztül juthatunk el az egyes nyomokat, elváltozásokat hordozó bizonyítékok osztályozásáig, a bizonyítékok és rajtuk keresztül a múltban bekövetkezett, büntetőjogilag releváns tények megismeréséig, nem utolsósorban a különös szakértelmet igénylő kérdések eldöntéséig. Bizonyításelméleti szempontból a kriminalisztika nem más, mint a közvetett – a büntetőjogilag releváns tényt önmagában még nem ismerhető – bizonyítékok felderítése és megismerése bővítésének tudománya.⁴¹

1.2.5. A kriminalisztika piramismodellje

A kriminalisztikai piramismodellünk a 751-es felépítésnek felel meg. Vagyis a hét alapkérdésre (*sieben golden Fragen, 7 main questions, 7 W questions*) öt közvetítő, segítő (mediátor) útján kaphatunk azonosítási (megismerési) választ, ami a piramis egyeduralkodó fókusza. Modellezésünk szerint a kriminalisztika mint alkalmazott tudomány fejlesztésében, a diszciplína gyakorlati alkalmazásában és a kriminalisztika mint tantárgy oktatásában is szemléletesen felhasználható ábra ekként mutat.⁴²



1. ábra: A kriminalisztikai piramismodell
 Forrás: Fenyvesi (2017)

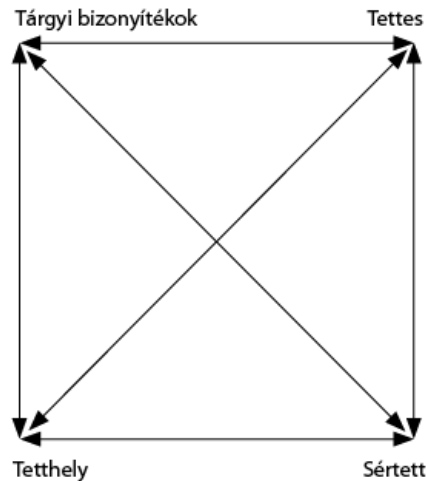
A kriminalisztikai piramis alapja (7)

Masszív, megkerülhetetlen bázisa a hét kriminalisztikai fő kérdés (Mi? Hol? Mikor? Hogyan? Ki? Kivel? Miért?), amelyek pontos megválaszolása nélkül nincs teljesen tisztázott, torzításmentes múltfeltárás. A feleletadáshoz, a fókuszban szereplő azonosításhoz a középső szinten elhelyezkedő segítők (mediátorok) nyújtanak támogatást.

A kriminalisztikai piramis mediátorai (5)

A nyomok mint mediátorok

A bűncselekmények körében gyakran előforduló helyszíni szemlék, kutatások (ház, garázs, gépjármű, nyilvános hely stb.), motozások szinte tálcán kínálják együttesen a mediátorokként szereplő nyomokat és anyagmaradványokat, alkalmanként ezek kettős kombinációját. (Gondoljunk csak az ujjnyomokban levő izzadságra mint anyagmaradványra!) Szoros összefüggés van a tetthely, annak nap mint nap azt használó tulajdonos sértettje (áldozata, károsultja) és a helyszínen járt tettes között. A háromszöges kapcsolatuk azáltal válik szorosabbá, és az igazi kriminalisztikailag értékelhető kontaktus azáltal jön létre, hogy megjelennek a közvetítők, konkrétan a nyomok és anyagmaradványok. A háromszög négyszögre vált, és a kapcsolatok minden irányúak.



2. ábra: A tettes, a sértett, a tetthely és a tárgyi bizonyítékok közötti kapcsolati háló
 Forrás: a szerző

A tetthely a tárgyi bizonyítékokon (nyomokon és anyagmaradványokon) keresztül „szólal meg”, kapcsolja össze a sértettet a tettesel, akik között szintén kölcsönösség van. Mindez a már említett *principe de l'échange* locard-i elve alapján megy végbe. A kölcsönös egymásra hatás, a „kriminalisztikai cserebere” a nyomoknak és legfőképpen az anyagmaradványoknak köszönhető. Ennek az átadás-átvételnek tudható be, hogy – a labormunka segítségével – egyedi vagy csoportazonosításokat képes produkálni a kriminalisztika, ami alapot adhat a tárgyalótermi bizonyosság eléréséhez is.

Az anyagmaradványok mint mediátorok

A piramisos mediátorok második építőkövéjében az anyagmaradványok (emberi, állati, növényi, szervetlen részek, anyagok, tárgyak s ezek részecskéi, töredékei) végtelen formában és méretben (makro-, mikro-, szubmikro-) segítik az azonosítási csúcsra való feljutást, mivel visszautalnak az „anyaforrás” belső szerkezetére, megalapozott információval szolgálhatnak az eredeti személy (állat, növény) tulajdonságairól, illetve a forrástárgy belső összetételéről. Szoktuk mondani, hogy a nyom a „kulcsin”, a nyomképző külső fizikai visszatükröződése, az anyagmaradvány pedig a „belbecs”. Ami nagyon tartós, olyannyira, hogy meglátásunk szerint az egyik fő értéke az anyagmaradválynak éppen a kiirratatlansága, „levakarhatatlansága”, szoros szimbiózisa az anyagi világgal. Úgy is szoktunk fogalmazni, hogy „partizánok”, mivel

a

) rejtőzködnek, szabad szemmel gyakorta nem is látni őket;

b

) mégis léteznek, és szinte mindenhol ott vannak, minden „fa mögül, bokor alól” előbukkannak;

c

) sokszor a legváratlanabb helyeken találjuk meg őket a bűncselekmények (helyszíneik) nyomozása kapcsán;

d

) tartósan beékelődnek, tapadnak, fennmaradnak;

e

) nagyon hatásosak, mivel egyetlen mikrohajsza, porszem is elég lehet a legsúlyosabb büntetések kiszabásához – a sikeres „ki követte el?” kérdésre történő egzakt (egyedi) válaszadást követően;

f) úgy is fogalmazhatunk, hogy szinte lehetetlen legyőzni őket, ha értően kutatjuk, rögzítjük, vizsgáljuk őket.

Értéktényezőkként mindezekhez még hozzátesszük:

a

) hogy hosszú időn keresztül megszólaltathatók, és válaszolhatnak a „mikor?” kérdésére is;

b

) beszélnek az egész oksági folyamatról, a „hogyan?”-ról, a történések logikai kapcsolatairól, rekonstruálható segítségükkel a múlt (távoli múlt is);

c

) mutatják a valódi elkövetési helyet, helyeket;

d

) hogy szinte mindig keletkeznek a személyek, tárgyak kölcsönhatása során (gondoljunk csak a porra, szagra legelőbb);

e

) állandó fejlődésben vannak, egyre többet fedezünk fel belőlük, körük szélesedik, ugyanakkor egyre pontosabban is látjuk őket, köszönhetően a hozzájuk kötődő dinamikus, széles körű természettudományos kutatásoknak.

Az okiratok mint mediátorok

Az egyre szaporodó gazdasági bűncselekmények nyomozásánál releváns bizonyítékokként bukkannak fel a különféle köz- és magánokiratok, köztük például közjegyzői hitelesítések, bírósági határozatok, számlák, gazdasági társasági iratok, szerződések stb. Másrészt a nyomozás elrendelése előtt vagy közben speciális krimináltechnikai és taktikai módszerekkel és eszközökkel, jogszabályokban rögzített keretek között megszerzett titkos bizonyítékok okirati formában válnak a bizonyítás részévé. Ezek szerepét egyre erőteljesebbnek érezzük a 21. században.

A vallomások mint mediátorok

Még a modern nyom- és anyagmaradvány kutató-vizsgáló eszközök birtokában sem mondhatunk le a személyi bizonyítékokat adó sértettek, tanúk, terhelték vallomásairól, azok adat- és információtartalmáról. Még akkor sem, ha a tudományos kutatások mutatják ezek gyengeségeit, torzítási faktorait, bizonytalanságait. (Ezek részletezése a 17–18. fejezetben olvasható.)

Az elektronikus adat mint mediátor

Felfogásunkban az *elektronikus adat* egy elektronikus rendszerben előállított, feldolgozott, továbbított vagy visszanyert információt tartalmazó elem. Ebbe beletartozónak tekintjük azt is, amikor a fenti lánc valamelyik eleme fény, hang vagy rádiófrekvencia segítségével jön létre. Az elektronikus adat magába foglalja az analóg és a digitális formában megjelenő információt egyaránt. Tiszta analóg jelnek tekinthető például a régi bakelit-(vinil)lemezekről megszólaló hang, tiszta digitális információ a forgalomirányító közlekedési lámpa zöld vagy a haladást kizáró piros jelzése.

A Be. 204. § (1) bekezdése alapján sommásan megfogalmazható, hogy az *elektronikus bizonyíték* elektronikus adaton (azon belül információn) alapuló tárgyi bizonyíték, amely a bűncselekményhez kötődő releváns tartalommal bír. Így például a bűncselekmény elkövetésének vagy azzal összefüggésben az elkövető nyomait hordozza, vagy az elkövetés útján jött létre, netán eszközül használták, illetve amelyre (amelyért) a bűncselekményt elkövették.

Az elektronikus adatok egy része fizikai tulajdonságánál fogva illékony, illetve az érintett rendszer feszültségmentesítése után megsemmisül(het). Gondoljunk például a számítógépek operatív memóriájára!

Más elektronikus adatok mechanikus erővel (is) megsemmisíthetők, ám hozzátesszük, hogy csak elektronikusan változtathatók meg. Nézetünk szerint az elektronikus bizonyíték mint kategória magába foglalja az elektronikus analóg és az elektronikus digitális bizonyítékot is.

Az elektronikus adatok csoportosítása többféle (1–9.) szempontrendszer szerint készíthető el.⁴³ Így:

1. A „klasszikus” megközelítés szerint az analóg és digitális felosztás tekinthető alapnak.
2. A *használhatóság módja* szerinti felosztásnál három csoport lehetséges:
 - a
 -) azonnal használható (például audió, videó, dokumentumjellegű);
 - b
 -) feldolgozás után használható (például visszafejtés, kódolás után);
 - c
 -) a kevert összetevőjű bizonyíték (például hang és kép melletti metaadatok).
3. Az *elkövetés módja (a modus operandi)* szerinti felosztási szempontnál a rádiófrekvenciás fegyverrel, számítógéppel vagy kommunikációs eszközzel, továbbá ezek felhasználásával támogatott bűncselekmények bizonyítékait említhetjük.
4. A bűncselekmény *elkövetési helye vagy a bizonyíték fellelhetősége* alapján lehetnek fizikai vagy kibertérben találhatóak. A kibertérben egyre népszerűbbek a felhőalapú

szolgáltatások. Vitathatatlan előnye a sérülékenységi pontja is egyben. A jogos felhasználó bárhonnán hozzá tud férni a tartalomhoz, ugyanakkor az elkövető is képes a sértettől távol cselekménye végrehajtására.

A valós vagy fizikai térben elkövetett bűncselekmények nyomai keletkezhetnek vagy rögzülhetnek elektromos jeleken keresztül is, ezért idetartozik az elektronikus nyomrögzítés is (például digitális fénykép, digitális helyszínrajz).

5. A bizonyítékok *forrása alapján* vezetékes, vezeték nélküli, valamint elektronikus információhordozón elérhető forrásosztályokat képezhetünk.

6. A *tartósság alapján* megkülönböztethető illékony vagy tartós elektronikus adat.

Magyarázatként hozzátesszük, hogy a büntetőeljárás folyamatában a bizonyítékok keletkezése, megszerzése, megőrzése és bemutatása fajtánként eltérő utat jár be. Különösen igaz ez az elektronikus bizonyítékok életciklusára. Bizonyos esetekben a keletkezéskori megszerzés az egyetlen lehetőség. A tárolás sok esetben a bizonyíték minőségének romlását eredményezi. Példaként idesorolható az elkövetők közötti rádiókommunikáció, a számítógép memóriájában vagy a felhőben tárolt adatok csoportja. A mobiltelefon használatának adatait a szolgáltató eszközei bizonyos ideig megőrzik, ezért ezek a tárolási idő végéig megszerezhetők.

7. A *kommunikációs osztályok szerint* is megkülönböztethetjük vezetékes vagy mobiltelefonnal, továbbá más rádióadóval elkövetett, illetve támogatott cselekmények nyomait.

8. A forrásokat *tartalmi osztályokba* is sorolhatjuk. Lehetnek:

a

) adatok,

b

) metaadatok,

c

) közvetlen,

d

) értelmezendő tartalmak.

9. *Megjelenésük szerint* az elektronikus adatokat (bizonyítékokat) az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:

a

) elektronikus hangbizonyítékok:

1. analóg formájú hangfelvétel,

2. digitalizált vagy digitálisan rögzített hanganyag;

b

) képi bizonyítékok:

1. állóképes információ (arc, írisz, retina stb.),

2. mozgóképes fix irányítottágú forrás,

3. infrakamera (gyengén megvilágított környezet észlelésére),

4. manuális követőrendszerrel megszerzett képi bizonyíték,

5. mesterséges intelligenciával vezérelt mozgóképes képi követőrendszerek;

c

-) képkalkotó rendszerek, amelyeken keresztül bizonyítékok nyerhetők:
 1. orvosi képkalkotó rendszerek (dRTG, CT, MRI, fMRI stb.),
 2. bűnügyi célú személyi testátvilágító rendszerek (THz frekvenciájú eszközök),
 3. infrakamera testhőterkép készítésére,
 4. csökkentett energiájú csomagátvilágító röntgenkészülékek,
 5. földalatti képkalkotó rendszerek (például talajradar),
 6. földfelszíni képkalkotó rendszerek (például gépjármű-átvilágító rendszer),
 7. légköri képkalkotó rendszerek (nem ellenőrzött légtérben mozgó eszközök bűnügyi célú felderítése és követése);

d

-) elektronikusan észlelt szaginformáció;

e

-) rádiófrekvenciás bizonyíték:

1. rádiófrekvenciás passzív felderítési információ,
2. rádiófrekvenciás szemiaktív bizonyíték (RFID),
3. rádiófrekvenciás aktív bizonyíték;

- f) körülhatárolható informatikai környezetben létező bizonyíték:

1. informatikai adathordozókban és alkatrészekben (CD, DVD, USB-kulcs, merevlemez stb.),
2. intelligens mobilkommunikációs és számítástechnikai eszközökben (okostelefon, tablet, e-könyv, notebook, laptop stb.),
3. szigetüzemű informatikai rendszerekben,
4. wifit is tartalmazó kishálózatokban,
5. közepes méretű tűzfalal védett informatikai rendszerekben,
6. nagy kiterjedésű tűzfalal és VPN-nel védett informatikai rendszerekben;

g

-) kibertérben létező bizonyítékok:

1. nyílt interneten található adatok (Facebook, LinkedIn, Twitter, Videa stb.),
2. illegális hálózatokon tárolt és továbbított adatok;

h

-) informatikai eszközökkel rekonstruált bizonyítékok;

1. a tevékenységet követő és rekonstruáló rendszerek bizonyítékai,
2. elektronikus nyomozások során feltárt, máshova nem sorolható bizonyítékok.

„Az arany szemcsék a folyók homokjában rejtőznek” – mondta találóan a nyomozási adatgyűjtésről Déri Pál az 1970-es években.⁴⁴ A fenti felsorolás láttán ma, a 21. században úgy fogalmazhatjuk meg: „Az arany szemcsék a komputer agyában rejtőznek.”⁴⁵

A kriminalisztikai piramis fókusza (1)

A piramis csúcán elhelyezkedő, fókuszos azonosítás elmélete – ahogyan már fentebb utaltunk rá – már évtizedek óta pontosan kimunkált mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban.

1.2.6. A kriminalisztika szakirodalma

A tankönyvünk végén található alapvető magyar és idegen nyelvű kriminalisztikai tankönyvek, jegyzetek és monográfiák mellett jelentőségük van a (részben) kriminalisztikai profilú folyóiratoknak (az abban megjelent tanulmányoknak) is. Így az -50-es évek elejétől rendszeresen jelennek meg kriminalisztikai jellegű elméleti cikkek vagy esettanulmányok a *Belügyi Szemlében* (korábban *Rendőrségi*, majd *Rendészeti Szemle*). Az utóbbi két évtizedben felsorakozott mellé a *Magyar Rendészet*. Az elmúlt években pedig elindult a *Magyar Bűnüldöző*, valamint a *Rendőrségi Tanulmányok*.

Évtizedeken át adott ki részben kriminalisztikai tartalmú (éves) tanulmánykötetet az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI, amely korábban még Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézetként – OKKRI – működött) *Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok* címmel.

Ugyancsak hosszú évtizedek óta jelenik meg a *Kriminalistik* című hamburgi, német folyóirat, illetve a genfi, francia nyelvű *Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique*, továbbá az Interpol folyóirata, a *Revue de Police Criminelle*. Angol nyelvterületről az amerikai *Journal of Forensic Science* és a *Forensic Science International*, valamint a tajvani *Forensic Science Review*-t emeljük ki. (Részletesebben lásd a rövidítések jegyzékében felsorolt, illetve alkalmanként a fejezetvégi irodalomban megjelölt külföldi kriminalisztikai folyóiratok hosszú listáját.)

Felhasznált irodalom

- Bócz Endre – Finszter Géza: *Kriminalisztika joghallgatóknak*. Budapest, Magyar Közlöny, 2008.
- Bócz Endre: Adatgyűjtés, felderítés, nyomozás: gondolatok a szemléletről és a terminológiáról. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 4. 61–79.
- Clages, Horst: *Kriminalistik: Lehrbuch für Ausbildung und Praxis: Methodik der Fallbearbeitung der Tatort, der Erste Angriff*. Stuttgart–München–Hannover–Berlin–Weimar–Dresden, Boorberg, 1997.
- Déri Pál: *Korszerű nyomozás – integrált bűnüldözés*. Budapest, BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1976.
- Fenyvesi Csaba: Az erőszak és a másodlagos viktimizáció alanyai a büntető eljárásban. *Magyar Rendészet*, 11. (2011), 3. 83–88.
- Fenyvesi Csaba: Az erkölcs és a jog viszonya a büntetőjogban. *Magyar Rendészet*, 3. (2003), 1–2. 28–42.
- Fenyvesi Csaba: *A kriminalisztika tendenciái*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- Fenyvesi Csaba – Orbán József: Az elektronikus adat mint a 7-5-1-es kriminalisztikai piramismodell építőköve. *Belügyi Szemle*, 67. (2019), 2. 45–55. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.2.3>
- Finszter Géza: *A rendészet elmélete*. Budapest, KJK Kerszöv, 2003.
- Finszter Géza: *Rendészettan*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2018.
- Geerds, Friedrich: A kriminalisztika helye a tudományok rendszerében. In Katona Géza (szerk.): *A kriminalisztika aktuális kérdései. Tanulmányok öt európai országból*. Budapest, BM, 2001.
- Gross, Hans: *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik 1–2*. Graz, Leuscher und Lebensky's Buchhandlung, 1893.
- Gross, Hans: *Kriminal-Psychologie*. Leipzig, F. C. W. Vogel, 1905.
- Haller József: A büntettek kriminálpszichológiája. In Haller József (szerk.): *A bűnöző elme*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020a. 149–235.

- Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2020b.
- Handrik Adél: A justizmordok okai – tévedési források a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011),- 9. 41–63.
- Hautzinger Zoltán: A kriminalisztika és a rendészettudomány határterületei. *Magyar Rendészet*, 15. (2015),- 1. 11–19.
- Hautzinger Zoltán: Gondolatok a kriminalisztika elméleti rendszeréről. *Jura*, 25. (2019), 1. 84–93.
- Jagemann, Ludwig von: *Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde*. Frankfurt, Kettembeil, 1838.
- Katona Géza: *A nyomok azonosítási vizsgálata a büntetőeljárásban*. Budapest, KJK, 1965.
- Katona Géza: A kriminalisztika helye a bűnügyi tudományrendszerben. In Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika I–II*. Budapest, BM Duna, 2004.
- Kármán Gabriella: *A kriminalisztikai szakértői bizonyítás*. PhD-értekezés. Budapest, ELTE, 2017.
- Kertész Imre: *A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminalisztika tudományában*. Budapest, KJK, 1972.
- Korinek László: *Kriminológia I–II*. Budapest, Magyar Közlöny, 2010.
- Locard, Edmond: *Traité de criminalistique I–VI*. Lyon, Desvigne, 1931–1940.
- Locard, Edmond: *Manuel de technique policière*. Paris, Payot, 1923.
- Mészáros Bence: A kriminálstratégia szerepe a bűnözés elleni küzdelemben. *Belügyi Szemle*, 64. (2016),- 11. 72–80. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.11.4>
- O’Hara, Charles E. – Gregory L. O’Hara: *Fundamentals of Criminal Investigation*. 6th edition, Springfield, Charles C. Thomas, 1994.
- O’Hara, Charles E. – James W. Osterburg: *An Introduction to Criminalistics*. New York, Macmillan, 1960.
- Orbán József: A kriminalisztikai kivizsgálástan műszaki és eljárásjogi aspektusai. *Belügyi Szemle*, - 60. (2012), 10. 38–55.
- Orbán József: *Bayes-hálók a bűnügyekben*. PhD-értekezés. Pécs, PTE ÁJK Doktori Iskola, 2018.
- Osterburg, James W. – Richard H. Ward: *Criminal investigation: A method for reconstructing the past*. 6th. ed. New Providence, NJ, Lexis Nexis – Anderson Publishing, 2010.
- Popper Péter: *A rejtőzködő lélek keresése*. Budapest, Saxum, 2012.
- Rizer, Conrad: *Police mathematics. A textbook in applied mathematics for police*. Springfield, Charles C. Thomas, 1955.
- Tremmel Flórián: *Magyar büntetőeljárás*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2001.
- Tremmel Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2006.
- Vargha László (szerk.): *Kriminalisztika. Egységes jegyzet*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1980.
- Viski László: A kriminalisztika rendszeréről. In *Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője III*. Budapest,- 1960.
- Viski László: *Kriminalisztika. Általános rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztály, 1961.
- Vókó György: *A magyar büntetésvégrehajtás-jog*. Pécs, Dialóg Campus, 1999.
- Woller János: *DNS a kriminalisztikában*. Budapest, ORFK, 1995.

Ajánlott irodalom

- Angyal Miklós (szerk.): *Kognitív kriminalisztika. Ismeret – elmélet – történet*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2019.
- Angyal Miklós: A kriminalisztikai gondolkodás – újratöltve. *Belügyi Szemle*, 67. (2019), 2. 18–26. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.3.2>
- Angyal Miklós: A kriminalisztika mint tantárgy: a probléma-, felfedezés- és projektalapú tanulás kívánalma. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: *A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2019. 147–160.
- Angyal Miklós: Felcímkezett nanotörténelem. A kriminalisztika és a mikrotörténelem viszonya. In Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2018. 59–70.
- Angyal Miklós: *Igazságügyi orvostan a büntetőjogi gyakorlatban*. Pécs, PTE ÁJK, 2001.
- Angyal Miklós: Mitől tudomány a kriminalisztika? Újrágondolt kriminalisztikai elméletek. *RT*, 2019/1. 5–28.
- Angyal Miklós: A kriminalisztikai megismerés, avagy a kriminalisztika megismerése. In Fenyvesi Csaba – Herke Csongor (szerk.): *A munkát nem lehet eltitkolni. Tiszteletkötet Tremmel Flórián professzor emeritus-75. születésnapjára*. Pécs, PTE ÁJK, 2016. 9–13.
- Balláné Füzster Erzsébet: A tudomány a nyomozás szolgálatában. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, NKE, 2014. 357–390.
- Balláné Füzster Erzsébet: Arthur Conan Doyle és a kriminalisztika. In Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2018. 89–100.
- Balláné Füzster Erzsébet: Edmond Locard – „Father of the Crime Lab”. *Magyar Rendészet*, 16. (2016),-2. 21–26.
- Barabás Andrea Tünde: Nagyvárosi bűnmegelőzés. In Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó,-2020. 73–80.
- Bárd Károly: Bizonyítási rendszerek és az igazság kiderítése büntető ügyekben. In Fenyvesi Csaba (szerk.): *A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete*. Budapest–Debrecen–Pécs, MBT, 2011. 29–34.
- Bertillon, Alphonse: *La photographie judiciaire*. Paris, Gauthier-Villars, 1890.
- Bertillon, Alphonse: *Signaletic instructions including the theory and practice of anthropometrical identification*. New York, The Werner Company, 1896.
- Bertillon, Alphonse: *Une application pratique de l'anthropométrie*. Annales de Démographie Internationale. Paris, Masson, 1881.
- Bertillon, Alphonse: *L'anthropométrie judiciaire a Paris en 1889*. Paris–Lyon, Storck–Steinheil, 1890.
- Bertillon, Alphonse: *De la reconstruction du signalement anthropométrique au moyen des vêtements*. Lyon–Paris, Storck–Masson, 1892.
- Blutman László: Módszertani zsákutca: miért nem írható le jól egy mesterdetektív gondolkodása? *JSz*, (2019), 3. 123–147.
- Casey, Eoghan: *Digital evidence and computer crime: Forensic science. Computers and the internet*. New York, Academic Press, 2000.
- Casey, Eoghan: *Handbook of computer crime investigation: Forensic tools and technology*. New York, Academic Press, 2001.

- Endrődy Géza: *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, Kármán, 1897.
- Faulds, Henry: On the skin-furrows of the hand. *Nature*, (1880), 605. Online: <https://doi.org/10.1038/022605a0>
- Fenyvesi Csaba: Az ősröbbanástól a modern kriminalisztikáig. A kriminalisztika alaptudományi és történeti vázlat. *Magyar Rendészet*, 16. (2016), 4. 13–27.
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika mint tudományág és mint egyetemi tantárgy. *Magyar Tudomány*, (2003),-2. 196–201.
- Fenyvesi Csaba: Az új generációs bizonyítékok a kriminalisztika történeti mérföldköveinek tükrében. *Magyar Jog*, (2014), 7–8. 433–443.
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika mint a bűnügyi sakkjátszma tudománya. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport,-2016. 189–201.
- Fenyvesi Csaba: A magyar kriminalisztika tudományának monografikus alapjai. *RT*, (2019), 2. 3–17.
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika alapelvei. *Jura*, 19. (2013), 2. 37–50.
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika és a régészet kapcsolata a boszniai „piramisok” tükrében. *Jura*, 22. (2016), 2. 240–247.
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika kontinentális és angolszász fogalma, tudományági kapcsolódásai. *Belügyi Szemle*, 63. (2015), 2. 32–65. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.2.2>
- Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika XXI. századi világtendenciái. *Belügyi Szemle*, 61. (2013), 10. 7–33.
- Fenyvesi Csaba: A magyar kriminalisztika és a büntető eljárásjog tudomány monografikus alapjai. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 115–130.
- Fenyvesi Csaba: A modern kriminalisztika szerepe a múlt láttatásában. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIX*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport,-2017. 131–140.
- Fenyvesi Csaba: A modern kriminalisztika történeti előzményei. *JogtSz*, 15. (2013), 3–4. 27–35.
- Fenyvesi Csaba: The Forensic Science System in Hungary. *Forensic Science Review*, 32. (2021), 2. 87–91.
- Finszter Géza: A kriminalisztika és a változó tételes jog. In Kadlót Erzsébet (szerk.): *Közbiztonság és társadalom*. Kriminológiai Közlemények 69. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2011. 189–202.
- Finszter Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. In Finszter Géza – Korinek László (szerk.): *A rend kedvéért*. Budapest, magánkiadás, 2019. 413–454.
- Finszter Géza: Valóságghú tényállás, avagy az anyagi igazság megállapítása. In Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 178–190.
- Fülöp Péter: Brutális fizika másképp. Fizikusok az igazság nyomában. *Magyar Rendészet*, 19. (2019), 2–3. 67–87. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.4>
- Gábor Béla: *A nyomozás segédeszközei II*. Budapest, Pátria, 1916.
- Galton, Francis: *Finger prints*. London, Macmillan, 1892.
- Hautzinger Zoltán: A rendészettudomány határtudományai. *Magyar Rendészet*, 20. (2020), 3. 137–146. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.8>
- Henry, Edward: *Classification and uses of finger prints*. London, Routledge, 1900.
- Herschel, William: *The origin of finger-printing*. Oxford, Oxford University Press, 1916.

- Ibolya Tibor: Elfelejtett kriminalisták: dr. Gábor Béla, a daktiloszkópia első magyar szakértője. *Belügyi Szemle*, 62. (2014), 3. 60–72.
- Ibolya Tibor: A dánosi rablógyilkosság kutatásának egy érdekes eredeti forrása. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 173–181.
- Ibolya Tibor: Az első magyar kriminalisztikai tankönyv és szerzője. *Ügyészek Lapja*, (2012), 2. 77–84.
- Ibolya Tibor: *Kriminalisztikatörténeti tanulmányok*. Budapest, Patrocinium, 2015.
- Jeffreys, Alec – Victoria Wilson – Swee Lay Thein: Individual-specific fingerprints of human DNA. *Nature*, (1985), 316. 76–79. Online: <https://doi.org/10.1038/316076a0>
- Katona Géza: *A kriminalisztika és a büntügyi tudományok*. Budapest, BM Kiadó, 2002.
- Katona Géza: *Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században*. Budapest, KJK, 1977.
- Kerezsi Klára: Mi viszi előre a rendészettudományi gondolkodást? *Belügyi Szemle*, 66. (2018), 4. 3–17. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.4.1>
- Kiss Anna: Megismerés a büntetőeljárás egyes szakaszaiban. *Ügyészek Lapja*, (2016), 3–4. 51–60.
- Lévay Miklós: Az angol büntető igazságszolgáltatási politikáról, annak szerzőiről és szereplőiről. In *Büntügyi Tudományi Közlemények*, I. Miskolc, Bíbor, 2000. 49–87.
- Lusztig Péter – Fenyvesi Csaba: Nagyvárosi rendőri szervezet egy lehetséges modellje. *Belügyi Szemle*, - 28. (1990), 1. 59–64.
- Mezei Kitti: Az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatos kihívások és szabályozási újdonságok. *Belügyi Szemle*, 67. (2019), 10. 25–40.
- Molnár József: A kriminalisztika tudományának története. In Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika I.* Budapest, BM Kiadó, 2004. 13–26.
- Niceforo, Alfredo: *La police et l'enquête judiciaire scientifique*. Paris, Librairie universelle, 1907.
- Ottolenghi, Salvatore: *Polizia scientifica*. Roma, Società Editrice Libreria, 1910.
- Petrétei Dávid – Angyal Miklós: Hol tart ma a kriminalisztika ontogenezise? *Magyar Jog*, (2018), 1. 51–57.
- Petrétei Dávid: A modern kriminalisztika egyes jogi és etikai kérdései. *Magyar Rendészet*, (2018), 2. 103–115.
- Petrétei Dávid: Gondolatok a kriminalisztikai azonosításméletről. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. 7–22. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.1>
- Reiss, Rudolph-Archibald: *La photographie judiciaire*. Paris, Mendel, 1903.
- Ridegh Rajmond – Olchváry-Milvius Attila: *Büntügyi nyomozástan I.* Budapest, Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája, 1936.
- Sellye János: *A kriminalisztika alaptézisei*. Budapest, Arany János Nyomda, 1936.
- Soltész Imre: *Útmutatás a büntügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a M. Kir. Csendőrség számára*. Budapest, Palladis kiadása, 1924.
- Söderman, Harry: *Modern criminal investigation*. New York, Funk and Wagnalls, 1962.
- Szabó Henrik: A rendőrségi bűnmegelőzés eszközrendszere és helye a bűnözéskontroll rendszerében. *Belügyi Szemle*, 60. (2012), 11. 54–69.
- Szomor Sándor: Csipetnyi detektívtörténelem. *RT*, (2020), klsz. 41–67.
- Tartsányi Schreiber Dániel: *A kriminalisztika intézményeinek fejlődése. Büntetőjogi dolgozatok Finkey Ferenc irodalmi munkássága négy évtizedes évfordulójának emlékére*. Pécs, 1936.
- Thorwald, Jürgen: *Detektívek évszázada*. Budapest, Minerva, 1969.

Thorwald, Jürgen: *Detektívek órája*. Budapest, Minerva, 1973.

Tóth Gabriella: A bűnmegelőzés új lehetőségei Győr-Moson-Sopron megyében. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 3. 60–66.

Vári Vince: A nyomozási szak egyszerűsítésének kérdései. In Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 523–532.

Vidocq, Eugène-François: *Memoires de Vidocq*. Paris, Tenon, 1827.

Vucetich, Juan: *Dactiloscopia comparada. El nuevo sistema Argentino*. La Plata, Peuser, 1904.

Watson, James D.: *DNS – Az élet titka*. Budapest, HVG, 2004.

2. fejezet

Nyomozás tervezése és szervezése, azonosításelmélet

A kriminalisztikai alapvetések után – mielőtt megfogalmazzuk a konkrét krimináltechnikai és krimináltaktikai metódusokat – két, szintén alapfontosságú témával foglalkozunk. Nevezetesen a szervezett, tudatos, szakszerű nyomozás tervezésével (egyes elemzési formákkal együtt) és az összes fejezetünket érintő azonosítással.

2.1. A nyomozás kriminalisztikai fogalma és alapelvei

A nyomozás kriminalisztikai szempontból egy múltbeli releváns esemény valóságnak megfelelő rekonstruálására és az eljárási célok elérésére irányuló sokoldalú szellemi és gyakorlati tevékenység, amely a szükséges és lehetséges cselekmények tervszerű, tudatos, eljárási szabályoknak megfelelő végrehajtása útján valósítható meg.

A nyomozás általános alapelveit az „5t” rövidítéssel foglalja össze általában a szakirodalom:

a

) törvényesség,

b

) teljesség,

c

) tárgyilagosság (objektivitás),

d

) tempó (gyorsaság),

e

) titkosság.⁴⁶

Felfogásunk szerint az 1. fejezetben felsorolt „különös” alapelvek mellett „általánosnak” minősíthető a törvényesség elve a kriminalisztikában: jogi előírások jelölik ki a nyomozó munka kereteit, határozzák meg a nyomozás céljait. A nyomozás során a jogi előírásokat be kell tartani és tartatni. Ennek eszközei az eljárásjogban rögzített jogorvoslati és felügyeleti szabályok. A teljesség alapelve értelmében a nyomozás valamennyi feladatát el kell végezni, az összes elkövetőt és azok összes bűncselekményét fel kell tárni. A tárgyilagosság alapelve a részrehajlás, az elfogultság kivédését szolgálja. Másrészt azt a célt, hogy a nyomozó ne a saját véleményére, érzéseire alapítsa a nyomozást és a döntéseit, hanem az adatok reális értékelésére. Ezt „kívülről”, alaki oldalról az eljárásjogi garanciák szavatolják, „belülről”, tartalmi oldalról pedig a kriminalisztikai gondolkodás. A gyorsaság alapelve egyszerre szolgál bűnüldözési, igazságszolgáltatási és társadalmi érdekeket. Társadalmi szempontból gondoljunk a lakosság elégedettségére, a költséghatékonyagra, a generálprevencióra. Igazságszolgáltatási érdek a speciálprevenció és az igazságszolgáltatás tehermentesítése. A bűnüldözési szempont a nyomok elenyészésével, a tanúk emlékeinek halványulásával, a forrányom kihülésével kapcsolatos. Titkosság alatt a nyomozás során beszerzett adatok védelmét értjük: pontosan szabályozni kell, hogy ki, mikor és milyen adatokhoz férhet hozzá. Külső titkosság alatt a nyomozó hatóság és mindenki más viszonyát értjük, belső titkosság alatt a nyomozó hatóságon belüli titoktartást.

2.2. A verziók

Az Egyesült Államokban a kriminalisztikai gondolkodás tartalmi oldala és lényege a „tudományos módszernek” (*scientific method*) nevezett megismerési módszertan. A „tudományos módszer” lépései:

a

) a vizsgálat,

b

) a kérdés megfogalmazása,

c

) a hipotézis felállítása (azaz a lehetséges válasz),

d

) a tesztelési módszer kiválasztása,

e

) a tesztelés és

f) a következtetés (vagy analízis). A következtetés lehet a hipotézis elvetése vagy igazolása.

A hipotézisek közvetett ismeretek (feltevések, sejtések) abban az értelemben, hogy más, a mindenkori tudás adott szintjén igaznak elfogadott ismeretek segítségével bizonyíthatók. A hipotézisek esetében az igazság és a bizonyítottság megkülönböztetése indokolt. A hipotézisek is mint kijelentések igazak vagy hamisak, de közvetettségüknél fogva igazságértéküket csak más ismeretek közvetítésével tudjuk megállapítani. Ebből adódóan a hipotézisek igazságát csak bizonyítottsági fokuk (plauzibilitásuk) segítségével közvetve lehet meghatározni. A hipotézisek igazságrelációban vannak a valóság tényeivel (ismeretelméleti összefüggés), és bizonyítottsági viszonyban más ismeretekkel (logikai összefüggés).

Az ismeretelméletben, logikában, bizonyításelméletben használt „hipotézis” megfelel a kriminalisztikában használt „verzió” kategóriájának. A kriminalisztikai gondolkodásban, kriminalisztikai megismerésben a verziók azok a többé vagy kevésbé valószínű lehetőségek, feltételezések, amelyek a rendelkezésre álló adatok alapján hihető magyarázatot nyújtanak a kriminalisztikai kérdésekre. Fogalmazhatunk úgy, hogy a verziók kizárása vagy megerősítése a nyomozás gyakorlati célja.

A kriminalisztikai gondolkodás két igen jelentős összetevője a rekonstruktív jelleg és a verziókban gondolkodás. A kriminalista minden jelenséget úgy tekint, hogy az hatások eredménye. Mivel adott jelenséget több különböző hatás is létrehozhat, több különböző hatást kell feltételezni. Azaz mindig több verziót kell alkotni arra, hogy mi és hogyan történhetett, hogy az észlelt jelenség álljon végül elő a jelenre.

A verziók formulázásakor be kell tartanunk néhány alapvető szabályt:

a

) a verzió mindig konkrét állítást tartalmazó kijelentés;

b

) minden következtetés megfelel a logika szabályainak;

c

) kellően éles és szemantikailag homogén fogalmakat kell használni;

d

) csak olyan verzió alkotható, amit empirikusan felül tudunk vizsgálni;

e

) a verzióban nem lehet önellentmondás (belső konzisztencia követelménye);

f) a verzió és a már igaznak elfogadott ismeretek közt se legyen alapvető ellentmondás (külső konzisztencia követelménye), mert akkor vagy a verziónk hibás, vagy a már igaznak elfogadott ismeretek közt van olyan, amit felül kell vizsgálni.

Összefoglalva: a verziók megalkotásakor fontos azok tényhez kötése és konkretizálása.

2.3. A verziókkal végzett munka

Egy ügy feldolgozásakor a rendelkezésre álló kiinduló adatok értékelését követően dedukció, indukció vagy abdukció segítségével megtörténik a verziók, részverziók felállítása. A folyamatosan beérkező új adatok segítenek újrafogalmazni, pontosítani a verziókat, vagy új verziók felállítására adnak lehetőséget. A verziók ellenőrzése során törekedni kell a párhuzamosságra, és hogy minden verziót ellenőrizzenek. Párhuzamosság alatt azt értve, hogy lehetőleg egyszerre vagy legalább időben közel történjen valamennyi verzió ellenőrzése.

Komoly problémákat okozna, ha egy verzió uralkodóvá válna, a többi verziót háttérbe szorítva. Ha az ellenőrzés, azaz maga a nyomozás ezen az egy szálon futna napokig vagy hetekig, ám ekkor kiderülne, hogy a verzió mégis téves, a másik verziók ellenőrzését nulláról kellene kezdeni több nap vagy több hét késéssel. A monoverziós gondolkodás (ragaszkodás) megengedhetetlen, komoly kriminalisztikai hiba.

Ugyancsak fontos követelmény, hogy a verziók többoldalú ellenőrzése valósuljon meg. Többféle adatforrás többféle adatát kell beszerezni, hogy állást tudjunk foglalni a verzióval kapcsolatban.

Gyakori hivatkozásokat hallhatunk a verziók valószínűségére, kevésbé valószínű verziókra stb. Precízen fogalmazva: a verzióknak nem valószínűsége van, hanem plauzibilitása, hihetősége. A valószínűség matematikai fogalom, egy verzió hihetősége számításokkal tipikusan nem határozható meg.

A többoldalú ellenőrzés eredményeképpen egyes verziók plauzibilitása emelkedhet, más verzióké csökkenhet. Általában előnyben részesítjük a kevesebb feltételezést tartalmazó (azaz egyszerűbben megfogalmazott) verziókat.

Ha van egy verziónk három feltételezéssel és egy másik verziónk ugyanezzel a három feltételezéssel, továbbá még három másikkal, akkor az elsőt célszerű előnyben részesíteni. Ezt nevezik Occam borotvájának is. (Annak eldöntése, hogy két verzió közül melyik az „egyszerűbb”, a kriminalisztikában igen bonyolult lehet!) Occam borotvája nem használható arra, hogy öngyilkosság vagy emberölés kérdésében az öngyilkosság felé billenjünk (hiszen „egyszerűbb”, ha nem tételezünk fel elkövetőt). Az elv helyes használata az lesz, hogy az önkezűség verzióját és az idegenkezűség verzióját egyaránt felállítjuk, de egyik verziót sem terheljük meg felesleges feltételezésekkel. Például az elsődleges adatok alapján nem kezdünk válaszokat feltételezni a „miért?” alapkérdésre vagy az ügy előzményeire: ilyesmit nem építünk be a verzióinkba.

Ugyancsak előnyben részesítjük a nem egymásból levezetett, hanem egymástól független állításokat tartalmazó verziókat. A láncnál (egymásból következő feltételezések) mindig erősebb és előnyösebb a háló.

A verziók ellenőrzésének konkrét sorrendjét úgy célszerű meghatározni, hogy először a legegyszerűbben ellenőrizhető verziókkal kezdünk.

Holtponosnak (*cold case*-nek) hívjuk a nyomozást, ha valamennyi felállított verziót ellenőriztük, és nem jutottunk eredményre. Ilyenkor az a helyzet, hogy vagy nem állítottuk fel a helyes verziót eddig, vagy tévesen zártuk ki valamelyik verziót korábban.

2.4. A nyomozás tervezése és szervezése

A nyomozás tervezése a rendelkezésre álló adatok alapján a konkrét feltételek és a gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével a nyomozási feladatok meghatározása és az azok teljesítésének előzetes elképzelése, észszerű programjának összeállítása.

A nyomozási terv az adott időpontban meghatározható célokat, az előre látható feladatokat, a feladatok végrehajtásának módozatait tartalmazó terv.

A nyomozás munkafolyamat, és minden folyamat (bizonyos határokon belül) tervezhető. Ha ismerjük a szükséges, elvégzendő cselekményeket, akkor döntést tudunk hozni ezek megfelelő sorrendjéről, időzítéséről.

A nyomozás szervezése a kitűzött feladatok végrehajtásához szükséges feltételek biztosítása, a tervben megfogalmazott igények és a lehetőségek összehangolása. A terv megvalósulásához erőket és eszközöket kell biztosítani, de nem pazarolva.

Tegyük fel, hogy a nyomozás során megtervezzük a két gyanúsított személy elfogását egy időben, majd a lakóhelyükön és a gépkocsijukban kutatás tartását. Ez a nyomozás tervezéséhez tartozik, holnap reggel hatkor realizálás két helyszínen. Ebből azonban önmagában még nem lesz nyomozási cselekmény. Szükség van a szervezésre: elegendő nyomozóra, rendőrrre, az őket szállító gépkocsikra, rádió-összeköttetésre stb. Figyelemmel kell lenni arra, hogy a gyanúsítottat a helyszínről előállítják, a helyszínen azonban kutatást kell végezni, ennek megfelelő rendőri erőre van szükség. Nem közömbös továbbá, hogy egy egyedül élő személyről és kis lakásáról van-e szó, vagy egy több melléképületet tartalmazó tanyán lakó népes család egy tagjáról.

A nyomozás tervezésének és szervezésének krimináltaktikai elvei:

a

) egyediség,

b

) dinamikusság,

c

) folyamatosság,

d

) teljesség,

e

) egységesség,

f) irányító hatás.

Ad a) Az egyediség elve azt fejezi ki, hogy minden valódi ügy más és más. A tervnek a valódi ügyre kell reflektálnia, ezért minden terv is más és más lesz. Az ügytípusra jellemző tőpustertvet módosítani kell, a változókat feltölteni az adott konkrét ügy adataival.

Ad b) A dinamikusság elve azt fejezi ki, hogy a nyomozás során bármikor keletkezheth vagy hozzáférhetővé válhat olyan adat, amitől az ügy új fordulatot vesz, vagy legalábbis ami miatt egy előre nem tervezett cselekmény végrehajtása válik szükségessé. A tervnek az ilyen helyzeteket kezelni kell.

Ad c) A folyamatosság elve alapján a tervet úgy kell elkészíteni, a szervezést úgy kell elvégezni, hogy a nyomozásban lehetőleg ne legyen holtidő. A gyakorlatban ez a kiemelt ügyekre lehet jellemző, hiszen ha a nyomozó több (vagy több tucat) ügyön dolgozik egyszerre, akkor a holtidő alatt tud a többi ügyével foglalkozni.

Ad d) A teljesség elve azt a követelményt jelenti, hogy a terv elkészítésekor, illetve a szervezés során minden rendelkezésre álló adatot figyelembe kell venni.

Ad e) Az egységesség elve azt jelenti, hogy a szervezési munka a nyomozás egészét átfogja, folyamatosan kitér a szükséges erőkre, eszközökre, időre stb.

Ad f) Az irányító hatás azt jelenti, hogy a nyomozás anyagaiból bárki számára látható, hogy milyen feladatokat végeztek már el, milyen feladatok elvégzése van még hátra, azokat mikor kell vagy célszerű végrehajtani stb. Így a nyomozó esetleges kiesése során egy másik nyomozó tudja folytatni a munkát.

2.5. A nyomozási terv és a tervezési segédletek

A nyomozási tervek legalapvetőbb felosztása a títustervre és a szűkebb értelemben vett nyomozási tervre történhet.

A títusterv az egyes bűncselekménytípusok általános, absztrakt nyomozási feladatait tartalmazza, hogy általában egy emberölést vagy egy betörést, általában egy fegyveres rablást stb. hogyan kell nyomozni. Célszerű, ha a títusterv a nyomozó szerv illetékességi területére konkretizált, aktualizált.

A szűkebb értelemben vett nyomozási terv igazából a títusterv konkretizálása az adott egyedi ügyre. A konkrét megjelenési formája lehet:

a

) gondolati terv, ami csak a nyomozó fejében létezik;

b

) feljegyzésszerű terv;

c

) írásos terv (részletesen, írásban kidolgozott terv).

A tervezési segédlet összefoglaló név. A változatos segédletek alapvetően három fajta sorolhatók:

a

) a nyomozó munkáját támogató tervezési segédlet;

b

) minden ügyben felhasználható tervezési segédlet;

c

) adott ügyben felhasználható tervezési segédlet.

Ad a) A nyomozó munkáját támogató tervezési segédlet lehet határidőnapló, telefonkönyv, emlékeztetők stb.

Ad b) Minden ügyben felhasználható tervezési segédlet lehet a térkép, zálogházak és bizományi üzletek címei és elérhetősége, kocsmák elhelyezkedése, tömegközlekedési menetrendek, árlisták (például üvegek négyzetméterenkénti ára rongálás minősítéséhez) stb.